

Combineren van topsport met studie

Een inventarisatie van situatie en knelpunten rond de combinatie topsport en onderwijs

Stella Blom
Paul Duijvestijn

Combineren van topsport met studie

Een inventarisatie van situatie en knelpunten rond de combinatie topsport en onderwijs

Amsterdam, 8 april 2008

Stella Blom
Paul Duijvestijn

Met medewerking van:
Linde Wiewel
Marieke de Groot
Gea Schaap

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding en doel	3
1.2	Onderzoeksvragen	3
1.3	Methodische opzet	5
1.4	Opbouw van het rapport	6
2	Beleid rond topsport en onderwijs	7
2.1	Positie en rol van het onderwijs aangaande topsport	7
2.2	Masterplan Talentontwikkeling 2006-2010: ontwikkelingen en cijfers	9
2.3	Studiehouding en onderwijsniveau van topsporters	11
3	Topsport in het Voortgezet Onderwijs	13
3.1	VO- topsporters in beeld: aantal, kenmerken en omstandigheden	13
3.2	De scholen in beeld: LOOT, faciliteiten en ontwikkelingen	15
3.3	Knelpunten en belemmeringen	18
4	Topsport in het Middelbaar Beroeps Onderwijs	22
4.1	Mbo-topsporters in beeld: aantal, kenmerken en omstandigheden	22
4.2	ROC's met topsportbeleid: aantallen, faciliteiten en ontwikkelingen	24
4.3	Knelpunten en belemmeringen	24
5	Topsport in het Hoger Beroeps Onderwijs	27
5.1	HBO-topsporters in beeld: aantal, kenmerken en omstandigheden	27
5.2	Hogescholen met topsportbeleid: aantallen, faciliteiten en ontwikkelingen	29
5.3	Knelpunten en belemmeringen	31
6	Topsport in het Wetenschappelijk Onderwijs	33
6.1	WO-topsporters in beeld: aantal, kenmerken en omstandigheden	33
6.2	Universiteiten met topsportbeleid: aantallen, faciliteiten en ontwikkelingen	34
6.3	Knelpunten en belemmeringen	37
7	Topsport en onderwijs: overallanalyse, conclusies en aanbevelingen	39
7.1	Overallanalyse en conclusies	39
7.2	Aanbevelingen	41
	Bijlagen	
Bijlage 1	Geraadpleegde bronnen	44
Bijlage 2	Respondenten	45
Bijlage 3	Talentprofielen	46
Bijlage 4	Groepsinterview met topsportstudenten	49
Bijlage 5	Antwoorden onderzoeksvragen in schema	52

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Eén van de aspecten van een goed topsportklimaat is aandacht voor samenwerking en afstemming tussen onderwijs en topsport. Sport en studie komen immers in dezelfde levensfase tot wasdom. Bovendien moet zoveel mogelijk worden voorkomen dat het één ten koste van het ander gaat: sporters die zich genoodzaakt voelen om óf hun topsportcarrière óf hun studie vroegtijdig te beëindigen. Concreet betekent dit dat (potentiële) topsporters in ieder geval de mogelijkheid geboden wordt om óók goed onderwijs te volgen.

De vraag is nu in hoeverre dit het geval is en of en zo ja welke verschillen er bestaan tussen de verschillende onderwijssoorten. Om die vraag te beantwoorden heeft DSP-groep, in opdracht van de werkgroep sport- en studietalent van het ministerie van OCW, het ministerie van VWS en NOC*NSF, een eerste verkenning op dit gebied uitgevoerd. Doel van deze verkenning is om zicht te krijgen op aard en omvang van de problematiek aangaande het combineren van studie en topsportcarrière.

1.2 Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

Wat is bekend over de aard en omvang van de problematiek aangaande het combineren van studie en topsportcarrière, in de gehele onderwijskolom¹ vanaf het voortgezet onderwijs?

Per onderwijssoort (VO, MBO, HBO, WO) valt deze centrale vraag uiteen in drie concrete kernvragen:

- 1 Om hoeveel (potentiële) topsporters gaat het?
- 2 Welk deel van de onderwijsinstellingen biedt faciliteiten voor topsporters, wat houdt dit concreet in en welke ontwikkelingen zijn er op dit vlak gaande?
- 3 Tegen welke knelpunten en belemmeringen lopen sporters en onderwijsinstellingen aan wat betreft de combinatie topsport en studie?

Noot 1 Voor (potentiële) topsporters is het belangrijk dat zij gedurende alle fases van hun topsport- en studieloopbaan de mogelijkheid hebben deze twee programma's te combineren. Het onderzoek richt zich om die reden op alle onderwijssoorten: voortgezet onderwijs (VO), middelbaar beroepsonderwijs (MBO), hoger beroepsonderwijs (HBO) en wetenschappelijk onderwijs (WO). Alleen het primair onderwijs (PO) wordt goeddeels buiten beschouwing gelaten, aangezien in die leeftijdsfase – uitzonderingen daargelaten (denk bijvoorbeeld aan turnen) – doorgaans nog geen sprake is van een topsportcarrière.

Deelvragen

In het verlengde van deze drie kernvragen wordt – ook weer per onderwijssoort – een aantal deelvragen onderscheiden:

Ad 1. Over de (potentiële) topsporters

- Over hoeveel (potentiële) topsporters hebben we het en wat is hun topsportstatus²?
- Hoeveel (potentiële) topsporters volgen geen studie of zijn ermee gestopt (schooluitval)? Wat zijn de oorzaken/verklarende factoren?
- In hoeverre en in welke mate stoppen (potentiële) topsporters met hun sport vanwege de (moeizame) combinatie met hun studie?
- In hoeverre verschillen (potentiële) topsporters van hun studiegenoten? (studieduur, -tijd, -prestaties, opleidingsniveau enz.)
- Welke omstandigheden hebben hier invloed op? (Olympische voorbereiding, dalende of stijgende prestaties, media-aandacht, etc.)

Ad 2. Over de onderwijsinstellingen en hun faciliteiten voor topsporters

- In hoeverre hebben onderwijsinstellingen speciale regelingen en faciliteiten voor (potentiële) topsporters?
- Waaruit bestaan de faciliteiten voor (potentiële) topsporters en in welke mate worden deze toegepast? Denk aan: flexibel rooster, vrijstellingen, uitstel/vermindering huiswerk en/of tentamens, gespreid examen, afstandsleren, enz.
- Waaruit bestaat de studiebegeleiding van topsportleerlingen? Wat is de frequentie en intensiteit van de begeleiding?
- In hoeverre zijn er per onderwijssoort voldoende onderwijsinstellingen met topsportfaciliteiten?³
- Welke ontwikkelingen spelen er op dat gebied in desbetreffende onderwijssoort?
- Zijn er studierichtingen die zich in versterkte mate wel/niet lenen voor een combinatie met topsport? Waarom?
- Zijn er takken van sport die zich in versterkte mate wel/niet lenen voor een combinatie topsport en onderwijs? Waarom?

Ad 3. Over de knelpunten

- Welke knelpunten in faciliteiten ervaren sporters, bonden en onderwijsinstellingen bij de combinatie topsport en onderwijs?
- Welke knelpunten ervaren sporters, bonden en onderwijsinstellingen in de studiebegeleiding van topsporters?
- Tegen welke regelgeving lopen sporters, onderwijsinstellingen en/of sportbonden aan in de ontwikkeling van topsporttalent? Denk aan: verplichte aantal contacturen, stages, leerwerkplicht (i.o.), enz.
- Welke knelpunten worden er ervaren rond de afstand (organisatie en reistijd) tussen wonen, studeren en trainen/sporten? Hoe zwaar zijn de knelpunten en hoe acceptabel de oplossingen (gastgezinnen, aangepast rooster, etc.)?
- Welke knelpunten worden in de overgang van het ene onderwijstype naar het andere ervaren door sporters, bonden en onderwijsinstellingen? Is er, met andere woorden, sprake van een doorlopende sportleerlijn?

Noot 2 A, B, HP, Internationaal talent, Nationaal talent, Beloften, anders: zie bijlage 3.

Noot 3 Een criterium zou kunnen zijn: per onderwijssoort dienen leerlingen binnen een straal van x kilometer van hun huis of trainingslocatie een opleiding te kunnen volgen.

- Zijn het daadwerkelijk regels die belemmerend zijn of is het het regelen van de uitzonderingssituatie wat instellingen belemmert?⁴
- In hoeverre leiden aanpassingen in het onderwijsprogramma voor topsportleerlingen tot uitholling van dat programma en hun schooldiploma?
- In hoeverre maken topsportstudenten gebruik van het flexibele studiebeurzenstelsel? waarom wel/niet? En welke knelpunten doen zich op dit punt voor?⁵
- In welke mate wordt van andere vormen van financiering van de combinatie onderwijs en (top)sport gebruik gemaakt, zoals vanuit de lumpsum of alternatieve/private financiering? Wat zijn de ervaringen?

1.3 Methodische opzet

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van een combinatie van bronnenanalyse en interviews met sleutelpersonen. Zie bijlage 1 voor een overzicht van de geraadpleegde bronnen en bijlage 2 voor de geïnterviewde sleutelpersonen⁶.

Het onderzoek bestond dus uit een secundaire analyse. Voordeel van die aanpak is dat snel en efficiënt zicht kon worden verkregen op hetgeen bekend is over de situatie en problematiek rond de combinatie topsport en onderwijs. Door middel van dit onderzoek is die informatie achterhaald en overzichtelijk gebundeld.

Nadeel van de gekozen aanpak is dat niet alle onderzoeksvragen uitputtend en tot in detail kunnen worden beantwoord. Landelijk dekkende gegevens over topsport en onderwijs bleken namelijk in geen van de onderwijssoorten voor handen.

Op basis van de inventarisatie is echter wel een goede indicatie te geven van de situatie rond de combinatie onderwijs en topsport. In die zin heeft dit onderzoek de status van een eerste verkenning. Empirisch vervolgonderzoek is nodig om het verkregen beeld verder te kwantificeren en uit te diepen.

Noot 4 De leerplichtwet geldt voor alle leerplichtige leerlingen, oftewel alle leerlingen tot en met 17 jaar. De leerplichtwet schrijft per schoolsoort voor hoeveel tijd een leerling onderwijs krijgt. Binnen de urennormen hebben scholen de mogelijkheid een eigen programma te kiezen: niet elke week/maand hoeft hetzelfde te zijn. De regelgeving biedt in beginsel ruimte om het onderwijsprogramma af te stemmen op de behoefte van de leerlingen. Zo zou een leerling in de gelegenheid gesteld kunnen worden om bijvoorbeeld trainingstijd midden op de ochtend te compenseren door op andere momenten de onderwijstijd te gebruiken. Eenzelfde constructie is mogelijk door de tijd van een trainingskamp of toernooi over een langere periode te compenseren (eventueel inclusief vakantieperiodes). De regelgeving van het onderwijs biedt bovendien nog de mogelijkheid om in uitzonderlijke situaties vrijstelling te verlenen van verplichte deelname aan onderwijsactiviteiten. Dit biedt de schoolleiding de ruimte om, in samenspraak met de leerplichtambtenaar, het belang van een individuele leerling te laten prevaleren boven de algemeen geldende regels. Voorwaarde voor gebruik van die ruimte is dat afspraken van te voren duidelijk worden vastgelegd. Uitgangspunt in bovenstaande gevallen is dat de school medewerking kan en wil verlenen; het is geen (door ouders, leerling of bond) afdwingbare faciliteit. Bij de afweging houdt de school rekening met het lange termijn belang van de leerling.

Noot 5 De studiebeurs is flexibel. Het kan per maand worden besloten of er wel of geen studiebeurs wordt gewenst. Het is wel geregeld en de student moet het in de gaten houden. Voorts geldt er een leeftijdsgrens van 30/34 jaar voor studiefinanciering. Ook dat kan een probleem zijn voor sportende studenten.

Noot 6 Het gaat hier om mensen die goed en breed zicht hebben op de situatie rond de combinatie topsport in studie in een of meer van de onderwijssoorten. De respondenten zijn gekozen in samenspraak met de werkgroep sport- en studietalent.

1.4 Opbouw van het rapport

Na dit inleidende hoofdstuk volgt allereerst een hoofdstuk over beleid rond topsport en onderwijs in het algemeen, dus onderwijsbreed. Hierna beschrijven we de situatie rond de combinatie topsport en onderwijs per onderwijssoort. Achtereenvolgens gaan we in op het voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs, hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs. In elk van deze hoofdstukken brengen we – voor zover bekend – de topsporters (aantal en kenmerken), onderwijsinstellingen (ontwikkelingen, topsportfaciliteiten) en knelpunten en belemmeringen in beeld. Tot zover beperken we ons louter tot een feitelijke weergave van onze inventarisatie. Pas in het afsluitende hoofdstuk is er ruimte voor interpretaties en beschouwingen. Hier worden ook conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

2 Beleid rond topsport en onderwijs

Het ministerie van VWS hecht belang aan een goede ondersteuninginfrastructuur voor topsporters, zo blijkt uit de nota 'Samen voor Sport (2006-2010)'. Dat immers is voorwaarde voor goede prestaties en het bereiken van de mondiale top 10 op het gebied van topsport. NOC*NSF heeft een cruciale rol in het organiseren van deze infrastructuur voor topsporters in Nederland. Zij heeft onder andere tot taak te zorgen voor een lokaal dekkend faciliteitennetwerk voor topsporters en talenten. Daartoe beschikt NOC*NSF over regionale Olympische Netwerken. Deze spelen een steeds belangrijke rol in de individuele begeleiding en ondersteuning van (potentiële) topsporters⁷. De omvang en kwaliteit van faciliteiten en voorzieningen verschillen echter sterk van netwerk tot netwerk.

2.1 Positie en rol van het onderwijs aangaande topsport

Een belangrijk element in de ondersteuning van (potentiële) topsporters betreft de samenwerking en afstemming tussen sport en onderwijs. Talentontwikkeling speelt zich voor een belangrijk gedeelte immers af tijdens de verplichte onderwijsperiode en daarna. Ontwikkelingen in de sportcarrière van (potentiële) topsporters hebben consequenties voor en moeten samengaan met hun studie. Per definitie is er sprake van een spanningsveld: het een mag niet – of zo min mogelijk – ten koste van het ander gaan.

De vraag is welke positie en rol de school hierin heeft. Volgens het advies van de onderwijsraad (2004) ligt de zorg voor en regie van talentontwikkeling van leerlingen tot 18 jaar in principe buiten het onderwijs. De georganiseerde sport voert de regie, maar wel kan het onderwijs, voor zover dat past binnen het schoolbeleid en het niet ten koste gaat van het onderwijs, talenten zoveel mogelijk herkennen, stimuleren en zo adequaat mogelijk begeleiden in hun persoonlijke ontwikkeling.

De Onderwijsraad stelt in haar advies de volgende maatregelen ter verbetering voor: meer ruimte en flexibiliteit bij de invulling van het onderwijsprogramma, vergroten van de expertise rond talentontwikkeling op scholen (bij-scholing docenten) en bestaande beleidsinspanningen bundelen tot één kader, met het oog op doorontwikkelen en implementatie.

Voorzieningen en faciliteiten

Voorzieningen die onderwijsinstellingen (potentiële) topsporters kunnen bieden zijn divers: flexibele les- en tentamenroosters; verminderde aanwezigheidsplicht; studiespreiding; speciale tentamen-, examen- en overgangsregelingen; individuele studiebegeleiding en financiële ondersteuning. Veel onderwijsinstellingen volgen hierin hun eigen weg, rekening houdend met de wettelijk gestelde kaders.

Noot 7 Sporters moeten minimaal behoren bij de regionale top in hun tak van sport om zich bij een Olympisch Netwerk aan te kunnen sluiten.

In het voortgezet onderwijs vindt afstemming tussen scholen plaats in de vorm van het LOOT-systeem (Landelijk Overleg Onderwijs Topsport). De binnen LOOT ontwikkelde onderwijsbenadering heeft er toe geleid dat ook veel andere, reguliere scholen zich er inmiddels van bewust zijn dat topsporters in opleiding in zeker opzicht een eigenstandige benadering verdienen (Van Bottenburg, 2003).

De topsportbegeleiding binnen MBO, HBO en WO is in Nederland zeer divers ingevuld, zo blijkt uit onderzoek uit 2002⁸. Op sommige onderwijsinstellingen zijn topsportcoördinatoren aanwezig, op andere maken sporters zelf individuele afspraken met docenten.

Onderzoek naar het topsportklimaat in Nederland⁹ maakt duidelijk dat 71 procent van de ondervraagde schoolgaande (potentiële) topsporters¹⁰ een onderwijsinstelling bezoekt, die speciale faciliteiten voor topsporters biedt. 29 Procent van de (potentiële) topsporters bezoekt een instelling zonder speciale topsportfaciliteiten. De meerderheid (61 procent) van de ondervraagde (potentiële) topsporters is tevreden over de medewerking en faciliteiten van het onderwijs; 39 procent vindt die medewerking onvoldoende. Van de faciliteiten, die het onderwijs topsporters biedt, wordt het meest gebruik gemaakt van een flexibel les- en tentamenrooster (59%), verminderde aanwezigheidsplicht (47%) en individuele studiebegeleiding (41%). Voorts maakt ongeveer een derde van de topsporters gebruik van studiespreiding en van speciale tentamen-, examen- en overgangsregelingen. 17 Procent maakt gebruik van aanpassingen in schoolorganisatie en ook 17 procent van sponsoring of financiële ondersteuning.

Primair onderwijs

Uitzonderingen daargelaten zijn er binnen het primair onderwijs weinig tot geen mogelijkheden om af te wijken van het reguliere onderwijsprogramma ten behoeve van talentontwikkeling, onder andere op het gebied van sport. In principe maakt de onderwijsinspectie geen onderscheid tussen verzuim wegens vakantie of verzuim wegens beoefening van sport op hoog niveau.¹¹ Het is de vraag in hoeverre dat wenselijk is, want kinderen tot 12 jaar behoren zelden tot de categorie III sporters, dat wil zeggen sporters die wekelijks meer dan 20 uur met hun sport bezig zijn (zie verder).

Daar staat tegenover dat het Platform Jong Oranje¹² stelt dat de leeftijd 10 tot 12 jaar de beste periode is om basistechnieken bij te brengen. Bovendien zijn er grote verschillen tussen sporten: er zijn vroeg- en laat-specialisatie sporten. Sporten als paardrijden, zwemmen en vooral turnen vragen al op de basisschoolleeftijd flinke trainingsarbeid van potentiële topsporters. De mogelijkheid van een LOOT-systeem in (de laatste jaren van) het basisonderwijs wordt door een aantal respondenten bij scholen, NOC*NSF en bonden geopperd.

Zowel de turnbond als de tennisbond zouden graag zien dat LOOT ook in het basisonderwijs wordt ingevoerd. Op dit moment is er bij de turnbond wel al op decentraal niveau een initiatief op dit vlak: van één van de NTO's is

Noot 8 Rooijen, F. van, Krijns, T. & Urbanus, C. (2002)

Noot 9 Bottenburg, M. van, C. Roques & S. Smit, S. (2003).

Noot 10 De leeftijd van de sporters in de responsgroep varieert van 15 tot 56 jaar. 80 Procent zit tussen de 19 en 33 jaar. De gemiddelde leeftijd is 27 jaar.

Noot 11 De onderwijsregelgeving laat scholen enige ruimte om af te wijken van het reguliere programma, mits afwijkingen goed worden geadmistriseerd, gevolgd en verantwoord en de onderwijsinspectie uiteindelijk akkoord gaat.

Noot 12 Nationaal Coach Platform Jong Oranje, Kritische succesfactoren in talentontwikkeling – Marcel Luyclex.

bekend dat deze een regeling heeft getroffen met een basisschool. Leerlingen mogen hier een paar keer per week 's ochtends trainen. De gemiste uren worden opgevangen met bijles door docenten.

Invloed van onderwijssituatie op sportprestaties

Volgens de sporters zelf is de invloed van de onderwijs- (en werk-) situatie op hun sportprestaties beperkt. Veel meer bepalend daarvoor achten zij 'het primaire proces van topsportbeoefening'. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de topsporters hun sportcarrière laten prevaleren boven studie en werk: zo nodig en mogelijk gaat de sport ten koste van hun studie en niet andersom. Sport is, met andere woorden, leidend.

2.2 Masterplan Talentontwikkeling 2006-2010: ontwikkelingen en cijfers

Bovenstaande sluit ook aan bij de constatering dat het trainingsprogramma van veel (potentiële) topsporters steeds meer tijd in beslag neemt. Om de wereldtop te bereiken moet alles, en dus ook studie en werk, wijken. Meer en meer wordt topsport een beroep. In diverse takken van sport kiezen sporters ervoor om, zodra ze niet meer leerplichtig zijn, zich fulltime te richten op hun sport.¹³

In dit kader maakt NOC*NSF onderscheid tussen categorie I, II en III sporters. Categorie I sporters besteden wekelijks maximaal 12 uur aan hun sport, Categorie II sporters 12 tot 16 uur en Categorie III sporters meer dan 20 uur. Zie ook bijlage 3. In het Masterplan Talentontwikkeling 2006-2010 'Talent Centraal' constateert NOC*NSF dat de huidige faciliteiten, die het onderwijs biedt aan topsporters, voor categorie I sporters en een deel van de categorie II sporters voldoende zijn. Voor een ander deel van de categorie II sporters geldt dat het schipperen is tussen het onderwijsrooster en sportprogramma, met als gevolg dat het voor deze groep vrijwel onmogelijk is een optimaal sport- en/of schoolrooster te volgen. Voor categorie III sporters – een groep die, in aansluiting op de wereldwijde trend van toenemende trainingsduur en stijgend niveau, toeneemt – zijn de aangeboden onderwijsvoorzieningen en –faciliteiten volgens NOC*NSF geenszins toereikend. Vooral de urennorm vormt voor deze sporters een probleem. Het ministerie van VWS en NOC*NSF willen daarom toe naar een situatie waarin de intensiteit van het sporttechnisch programma de benodigde onderwijsvoorzieningen bepaalt. Dit in combinatie met leeftijd en prestatie. Dat vormen de ingrediënten voor drie nieuwe talentprofielen (belofte, nationaal en internationaal talent), die ook rekening houden met talentontwikkeling. Zie ook weer bijlage 3. De oude profielen¹⁴ worden in 2008 geleidelijk vervangen door deze nieuwe.

- Noot 13 NOC*NSF wil graag onderzoeken of een opleiding tot beroepssporter voor sporten met een beroepsperspectief mogelijk is. Sportactiviteiten zouden dan als leeractiviteiten (lessen/ studiepunten) worden meegeteld en als specifieke beroepscompetenties voor de beroepssporter worden opgenomen. Dit geldt bijvoorbeeld voor sporten als: voetbal, wielrennen, tennis, schaatsen en volleybal. Op dit moment zijn de sporten waarbij topsporters stoppen met hun studie om fulltime voor de sport te gaan voornamelijk de sporten waar veel geld in om gaat, de zogenaamde beroepssporten. Het gaat daarbij onder meer om voetbal, wielrennen en tennis.
- Noot 14 In het oude systeem worden topsporttalenten nog gecategoriseerd op basis van regionaal of nationaal prestatieniveau zonder uitzicht op ontwikkeling naar het internationaal prestatieniveau. Doordat de categorisering bovendien niet op uniforme wijze gebeurt zijn grote ongelijkheden tussen de verschillende sporttakken ontstaan. Dit heeft geleid tot een aantal van 8.000 tot 10.000 talenten.

Topsporters in het onderwijs: cijfers

Volgens recente cijfers van NOC*NSF telt Nederland 712 topsporters (senioren) en 1685 potentiële topsporters c.q. talenten (junioren): zie tabel 1. Het gaat hier om sporters met een officiële topsport- respectievelijk talentstatus. In principe zijn speciale faciliteiten en regelingen, ook in het onderwijs, alleen voor deze groep sporters bedoeld.¹⁵

Regionale talenten – een veel grotere groep (zie ook voetnoot 13) – vallen hier dus buiten.¹⁶ Hetzelfde geldt voor profvoetballers en voetballers in de jeugdopleiding van een Betaald Voetbal Organisatie (BVO).

Tabel 1 Aantal topsporters en talenten in Nederland

	Status	Aantal
Senioren	A:	500
	B:	190
	HP	22
Junioren / talenten	IT	501
	NT	683
	B	501

(bron: NOC*NSF februari 2008)

Tot voor kort hield NOC*NSF niet systematisch bij welke onderwijssoort topsporters volgen. De nieuwe werkwijze rond talentprofielen brengt hier verandering in. Zie tabel 2.

Tabel 2 Topsporttalenten uitgesplitst naar onderwijssoort

WO	HBO	MBO	VO	LOOT	SPORT	BO	ZELFST.	AFGEST.	WERKT	ONB.	NVT	Totaal
27	61	43	393	105	32	26	1	4	10	973	10	1685
2%	4%	3%	23%	6%	2%	2%	0%	0%	1%	58%	1%	100%

(bron: NOC*NSF februari 2008)

Aangezien de onderwijssoort van maar liefst 58 procent van de 1685 topsporttalenten voornamelijk onbekend is, kunnen aan de cijfers en percentages uit tabel 2 geen vergaande conclusies worden verbonden. Wat wel opvalt is dat de grootste groep talenten op een middelbare school zonder LOOT-voorziening zit.

Noot 15 Het verschil in ondersteuning tussen A- en B-sporters is groot. A-sporters en HP-sporters krijgen een stipendium van NOC*NSF, B-sporters niet. Zij trainen in de praktijk evenveel. B-sporters moeten hierdoor naast opleiding en sport vaak ook tijd besteden aan werk.

Noot 16 In het oude systeem hadden regionale talenten nog de T2-status. Stichting LOOT schat in dat circa 25% van de T2 leerlingen nu buiten de boot valt. Zij geeft aan dat deze verandering zal zorgen voor meer duidelijkheid en eenduidigheid, maar dat het wel belangrijk is dat 'de vijver groot genoeg blijft'.

Sommige grotere Olympische Netwerken houden wel al langere tijd gegevens bij over de studie van topsporters. Dat geldt onder meer voor Olympisch Netwerk Brabant (zie ook tabel 3 in paragraaf 3.1) en TopSport Rotterdam. TopSport Rotterdam heeft een Onderwijs Platform met daarbij aangesloten basisscholen, voortgezet onderwijs, mbo, hbo en een universiteit. De basisscholen werken onderling ook weer samen als Sportieve basisscholen Rotterdam. De leden van het platform voeren op regelmatige basis overleg en houden nauw contact met Topsport Rotterdam over de status van de leerlingen, invulling van de studie-topsportregeling en de werkwijze rond facilitering van topsportleerlingen.

De rol van sportbonden

Ook bonden hebben zelden cijfers over de studie van topsporters in hun tak van sport voor handen. Sowieso werken zij nauwelijks samen met onderwijsinstellingen. In het eerder genoemde onderzoek naar het topsportklimaat in Nederland geeft slechts één bond aan in het kader van talentherkenning samen te werken met scholen. Een derde van de topsportcoördinatoren werkt wel samen met scholen op het gebied van talentbegeleiding, onder andere in de vorm van afstemming van het topsportprogramma en het schoolwerk. Bijna driekwart van de coördinatoren heeft geen overzicht van alle talenten in de eigen tak van sport die op een LOOT-school zitten. Uit hetzelfde onderzoek komt naar voren dat sporters advies en begeleiding wat betreft school en studiekeuze nauwelijks van de vereniging en de bond krijgen, maar voornamelijk van 'overige instellingen'. Samenwerking met scholen lijkt zich meer op het niveau van de verenigingen af te spelen.

Dat wordt ook onderstreept door de interviews, die in het kader van onderhavig onderzoek hebben plaatsgevonden met sportbonden. De KNVB geeft aan dat steeds meer verenigingen speciale afspraken maken met onderwijsinstellingen. Niettemin geeft de bond aan ook regelmatig zelf contact te hebben met scholen. Volgens de KNLTB zou het contact met scholen intensiever kunnen. De KNGU heeft geen centrale bemoeienis met regelingen omtrent het combineren van topsport en onderwijs. Dit soort regelingen vinden op decentraal niveau, bij de vier NTO's, plaats.

2.3 Studiehouding en onderwijsniveau van topsporters

Uit recent onderzoek¹⁷ blijkt dat topsporters vaak ook goed presteren in hun studie. Als verklaring wordt gegeven dat sporters met de potentie om op internationaal topniveau te presteren beschikken over zogenaamde 'strategische kennis'. Strategische kennis wordt hierbij gedefinieerd als: '*The general skill of an individual in problem-solving tasks in which planning, monitoring, evaluation, reflection, effort and self-efficacy play a significant role.*'

De relatie tussen presteren binnen de sport en binnen het onderwijs is zichtbaar in het hoge percentage topsporttalenten binnen voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (havo, vwo). Eenzelfde patroon is zichtbaar in het vervolgonderwijs. Het eerder genoemde onderzoek¹⁸ onder topsporters maakt duidelijk dat 70 procent van de ondervraagde topsporters een HBO of WO opleiding volgt. Topsporters hebben in vergelijking met de totale bevolking gemiddeld genomen een hogere opleiding genoten.

Noot 17 Jonker, L. (2007). *Strategic Knowledge and Young Talented Athletes: The Relationship between Sport and School*. Groningen: Universiteit Groningen.

Noot 18 Bottenburg, M. van, C. Roques & S. Smit, S. (2003).

Ruim de helft van de topsporters met een beroeps- of een universitaire opleiding is afgestudeerd in een economische, administratieve, commerciële of technische richting. Ook sport is een populaire richting. Minder populair zijn: humaniora, verzorging en opleidingen in juridisch/bestuurlijke of sociaal-culturele richting.

Hoewel op basis van het onderzoek naar het topsportklimaat in Nederland geen uitspraak kan worden gedaan over effecten van een topsportcarrière op de latere beroepsloopbaan, kan wel worden geconcludeerd dat 'topsporters vaker een hogere functie uitoefenen dan Nederlanders in het algemeen, vaker een wetenschappelijk/vakspecialistisch beroep uitoefenen en minder vaak een administratief of ambachts-, industrie- of transportberoep'.

3 Topsport in het Voortgezet Onderwijs

In dit hoofdstuk zoomen we in op de situatie in het voortgezet onderwijs. Achtereenvolgens staan we stil bij de (potentiële) topsporters die een middelbare school bezoeken, de (topsportfaciliteiten) van middelbare scholen en tenslotte knelpunten en belemmeringen die zich in het voortgezet onderwijs voordoen.

3.1 VO- topsporters in beeld: aantal, kenmerken en omstandigheden

Momenteel is niet bekend hoeveel topsporttalenten in de leeftijd van 12-18 jaar er precies zijn en welke status zij hebben. Dit komt onder meer doordat de huidige procedure rond statusverlening regionale verschillen in de hantering van het statushandboek kent. Met de invoering van de nieuwe talentprofielen (zie paragraaf 2.2) komt er meer duidelijkheid. De sportbonden zullen deze nieuwe profielen in de loop van 2008-2009 voor hun sport in kaart brengen. Met Stichting LOOT is afgesproken dat voor de zomer van 2008 10 bonden deze talentprofielen koppelen aan namen van sporters. Want dat is uiteindelijk het doel van de talentprofielen.

Indicatie van het aantal topsporttalenten in het VO

Op basis van extrapolatie van de cijfers uit tabel 2 (paragraaf 2.2), waarin topsporttalenten voor zover bekend zijn uitgesplitst naar onderwijssoort, kunnen we wel een indicatie geven van het aantal topsporttalenten in het voortgezet onderwijs. In totaal zou het gaan om een kleine 1200 talenten. Ook weer op basis van extrapolatie zou circa 20% van deze sporters, oftewel ongeveer 250, een school met LOOT-status bezoeken.

LOOT staat voor Landelijke Overlegstructuur Onderwijs en Topsport. Vijftien jaar geleden is dit overleg opgestart door een aantal middelbare scholen en inmiddels zijn er 24 scholen met een LOOT-status: zie paragraaf 3.2 voor meer informatie over (de faciliteiten van) de LOOT-scholen. De sportbonden stellen de status van de leerling vast, die eventueel recht geeft op LOOT-faciliteiten. Het Olympisch Netwerk bepaalt uiteindelijk of iemand in aanmerking komt voor de LOOT-status.

Eerder merkten we echter al op dat niet alle van de 12 Olympische Netwerken de topsporttalenten en hun status goed in beeld hebben. Op dit moment hebben landelijk circa 2.800 leerlingen een LOOT-status. Dat is dus ruim het tienvoudige (!) van het geschatte aantal topsporttalenten, dat een LOOT-school bezoekt én voldoet aan de nieuwe talentprofielen. Kennelijk zijn de toelatingscriteria, die scholen, bonden en Olympisch Netwerken totnogtoe hebben gehanteerd, veel minder streng; ook regionale talenten, waarvan niet valt te verwachten dat zij zich tot internationaal talent kunnen ontwikkelen, worden meegerekend en toegelaten. Dat is ook het geval in de algemene LOOT-criteria:

- Je bent jeugdsporter op het hoogste landelijke niveau van je leeftijdscategorie.
- Of je behoort tot de hoogste categorie van sporters (zogenaamde A-B-categorie volgens de NOC*NSF-indeling).

- Of je maakt minimaal deel uit van een regionale en/of nationale jeugdselectie.
- Of je bent jeugdvoetballer van een betaald voetbal organisatie (BVO).

Studiehouding en studierichting

De ervaring van Stichting LOOT leert dat LOOT-leerlingen gemiddeld gestructureerd werken, hogere cijfers halen dan gemiddeld en op volwassen wijze omgaan met hun opleiding. Deze leerlingen beseffen over het algemeen goed dat het onderwijs extra zorg aan hen besteedt. Uitzonderingen op de regel vormen takken van sport waar sporters 'verwend' worden, zoals voetbal.

Ook de KNLTB geeft aan dat de combinatie sport en onderwijs elkaar positief versterkt. Sport is vormend en dat werkt door in de studiehouding en schoolprestaties. Sporters leren goed plannen, gestructureerd en hard werken. Bovendien vereist sporten op hoog niveau veel (strategisch) inzicht, aldus de KNLTB. Dit is een vaardigheid die ook in het onderwijs nodig is. Naar schatting van de KNLTB volgt 40 procent van de potentiële toptennissers in het voortgezet onderwijs het vmbo en 60 procent havo/vwo. Deze verhouding is onder voetballers van de KNVB naar schatting 50 om 50. Ook de cijfers van twee LOOT-scholen laten zien dat het opleidingsniveau van potentiële topsporters hoger is dan gemiddeld. Op het Beekdallyceum doen 85 van de 125 LOOT-leerlingen havo/vwo. En op het Sint Joris College is de verhouding 113 havo/vwo tegen 52 vmbo.

Cijfers van het Olympisch Netwerk Brabant wijzen in dezelfde richting. 65 procent van alle topsporters volgt hier een opleiding op havo-niveau of hoger. Zie tabel 3.

Tabel 3 (Potentiële) topsporters uit Brabant uitgesplitst naar onderwijssoort

vwo, atheneum	192	27%
gymnasium	27	3%
havo / vwo	54	8%
havo	189	27%
vmbo / mavo	207	29%
Onbekend	45	6%
Totaal	714	100%

Bron: Olympisch Netwerk Brabant

Naarmate de sport intensiever wordt, kunnen de prestaties van topsportleerlingen in vergelijking met reguliere leerlingen iets minder worden. Het Beekdallyceum merkt op dat dit meestal samenvalt met de bovenbouwperiode. Het wordt volgens de topsportmanager van de school in deze periode ook verleidelijker om voor de sport te kiezen. Volgens de topsportcoördinator van het Sint Joris College liggen aan eventuele problemen van de potentiële topsporters verschillende oorzaken ten grondslag. Bij teamsporters hebben deze (vaker) te maken met motivatie en bij individuele sporters gaat het vaker om het grote aantal trainingssuren.

Uitval en slagingskans

Volgens de scholen en de bonden in dit onderzoek is onder (potentiële) topsporters in het voortgezet onderwijs in principe geen sprake van (extra) schooluitval. De Olympisch Netwerken hebben hier geen zicht op. De sportbonden geven aan dat de echte toptalenten na afronding van het voortgezet onderwijs doorgaans geen vervolgopleiding starten.

Dit heeft ondermeer te maken met het belang dat door de betreffende bond aan onderwijs wordt gehecht en met de hoeveelheid geld die in de sport omgaat.

De studiecoach van de KNVB geeft aan dat de meeste voetballers hun middelbare school afmaken, maar dat veel van hen zodra zij geld kunnen verdienen stoppen met hun opleiding. De KNLTB geeft aan dat ook toptennissers na het VO vaak met onderwijs stoppen, al dan niet tijdelijk. In de turnsport is het belang van een (vervolg) opleiding hoog, omdat de opbrengsten van de sport te weinig zijn om van te leven. De meeste turners blijven om die reden een vorm van opleiding volgen. Voor meisjes ligt de keuze om al dan niet door te gaan in hun sport al rond hun 13e tot 15e jaar.

Volgens het Sint Joris College is de kans om over te gaan en de slaagkans van de topsportleerlingen gelijk aan die van reguliere leerlingen. Een overstap van school rond het examenjaar kan hieraan afbreuk doen. Het Beekdallyceum heeft er voor gekozen om leerlingen niet meer in de eindexamenfase aan te nemen. In deze periode is een overstap naar een andere school en de verandering van woonomgeving, die hier over het algemeen bij komt kijken, te ingrijpend.

Jaarlijks valt een aantal sporters uit het LOOT-project door blessures of verlies van status. Welk percentage sporters stopt met hun sport, omdat ze de combinatie van sport en onderwijs niet goed aan kunnen, is niet bekend. Een indicatie hiervoor geeft het St. Joris College: op deze LOOT-school stoppen jaarlijks gemiddeld drie of vier leerlingen om die reden met topsport (en geven dus voorrang aan hun studie). Omgerekend komt dat neer op ongeveer 2 procent van alle LOOT-leerlingen hier.

3.2 De scholen in beeld: LOOT, faciliteiten en ontwikkelingen

LOOT-scholen

Nederland telt ongeveer 700 VO-scholen met ongeveer 900.000 scholieren (bron: site OCW). Momenteel hebben 24 scholen de LOOT-status. Een LOOT school is een school waar sporttalenten in de leeftijdscategorie 12-18 jaar onderwijs en sport goed kunnen combineren. Dit kan vanaf de eerste klas voortgezet onderwijs. Op scholen met een LOOT licentie zitten minimaal 40 leerlingen met een LOOT status, maar gemiddeld zijn het er 117 (volgens de oude talentprofielen!). LOOT-leerlingen maken gemiddeld vijf tot tien procent uit van de totale leerlingpopulatie op hun school. Binnen de school hebben zij hun eigen afdeling en in ieder geval één aanspreekpunt, de topsportcoördinator. Verder streven de scholen ernaar dat de leerlingen ondanks hun uitzonderingspositie wel gewoon 'opgaan in de massa'. De LOOT-licentie wordt uitgegeven door het ministerie van OCW en wordt steeds voor vier jaar toegekend. Stelregel is dat er minimaal één LOOT-school per provincie is. Elke school is vrij om een LOOT-licentie aan te vragen. Voorwaarde is wel dat een nieuwe LOOT-school niet meer dan 10 procent van de leerlingen mag wegtrekken van een al bestaande LOOT-school.

LOOT-faciliteiten

LOOT-scholen bieden hun topsportleerlingen een of meer van de volgende faciliteiten: een flexibel lesrooster, vrijstellingen (o.a. handenarbeid, lichamelijke opvoeding), uitstel en/of vermindering van huiswerk en de mogelijkheid om achterstanden weg te werken, uitstel of aanpassing van toetsen, begeleiding door een LOOT-begeleider en gespreid examen. LOOT-leerlingen hebben 800-850 verplichte contacturen in plaats van de landelijke 1040 urennorm.

Momenteel werkt Stichting LOOT aan een landelijk overzicht van wat een LOOT-school minimaal aan faciliteiten moet aanbieden. Dit overzicht is er nu nog niet, met als gevolg dat scholen zelf keuzes maken en er soms grote verschillen tussen LOOT-scholen bestaan.

Een belangrijk kenmerk van de LOOT-scholen is maatwerk: per LOOT-leerling moet goed worden bekeken aan welke faciliteiten behoefte is. Dat verschilt van sporter tot sporter. Hoe hoger het sportniveau van leerlingen, des te meer en vaker zij over het algemeen ook een beroep doen op de geboden faciliteiten, regelingen en vrijstellingen.

Topsporters op niet LOOT-scholen

Naar mening van Stichting LOOT en Topsport Rotterdam is het aantal LOOT-scholen in Nederland nog niet toereikend: er is nog een aantal 'hele logische' plekken voor LOOT-scholen. Men hoopt dan ook dat er 'op termijn nog een bescheiden uitbreiding mogelijk is', om zo een goede spreiding te realiseren. Nu kiezen de meeste potentiële topsporters voor regulier voortgezet onderwijs in de buurt van hun woonhuis in verband met reistijd en vrienden.

De heersende mening is dat dit laatste niet wenselijk is, omdat in het reguliere onderwijs minder (wettelijke) mogelijkheden zijn, minder draagvlak is, minder topsporters zijn en minder flexibiliteit mogelijk is. Toch zijn er ook andere ervaringen. Zo geeft een van de geïnterviewde topsporters (handbalster) aan dat op niet LOOT-scholen soms makkelijker iets te regelen is, juist omdat je daar als topsportleerling een uitzondering bent.

Topsporters op niet LOOT-scholen kunnen bij problemen de hulp inroepen van het Olympisch Netwerk¹⁹. Per geval wordt dan een beroep gedaan op de medewerking van de school in kwestie. In het overgrote deel van de gevallen wordt door de school medewerking verleend. Die medewerking is echter veelal oneigenlijk, omdat deze vrijstellingen doorgaans op eigen initiatief van de school plaatsvinden, niet worden geadministreerd en ook niet altijd aan de toezichtinstanties²⁰ worden voorgelegd. De onderwijsregelgeving biedt namelijk in principe de mogelijkheid om in uitzonderlijke situaties vrijstelling te verlenen van verplichte deelname aan onderwijsactiviteiten. Dit biedt de schoolleiding de ruimte om, in samenspraak met de leerplichtambtenaar, het belang van een individuele leerling te laten prevaleren boven de algemeen geldende regels. Voorwaarde voor gebruik van die ruimte is dat afspraken van te voren duidelijk worden vastgelegd en verantwoord. Uitgangspunt in bovenstaande gevallen is dat de school medewerking kan en wil verlenen; het is geen (door ouders, leerling of bond) afdwingbare faciliteit. Bij de afweging houdt de school rekening met het lange termijn belang van de leerling.

Topsportvriendelijke scholen

Naast LOOT-scholen kent Nederland momenteel ook een aantal zogenaamde topsportvriendelijke scholen. Het Olympisch Netwerk Brabant bijvoorbeeld telt 3 LOOT-scholen, 14 topsportvriendelijke scholen. Topsportvriendelijke scholen bieden voorzieningen aan topsporters, maar gaan hierin minder ver dan LOOT-scholen. Deze vorm is ontstaan met het project 'Talent op school, een klas(se) apart, 1998'. Een project, dat is geïnitieerd vanuit het Olympisch Netwerk Gelderland met steun van NOC*NSF en het ministerie van OCW.

Noot 19 Rooijen, F. van, Krijns, T. & Urbanus, C. (2002)
Noot 20 Onderwijsinspectie en leerplichtambtenaar.

De doelstelling van het project was om in de provincie een netwerk van scholen te creëren waardoor topsportleerlingen in hun eigen woon- en leefomgeving naar school kunnen blijven gaan. Het project was een succes. Verbeterpunten hadden betrekking op het waarborgen van de kwaliteit, het verbeteren van de dienstverlening en het intensiveren van de samenwerking met LOOT-scholen. Naar aanleiding van dit project heeft NOC*NSF eind januari 2002 een stimuleringsbedrag beschikbaar gesteld aan de Olympische Netwerken om in samenwerking met LOOT-scholen een breder netwerk van 'topsportvriendelijke' scholen in de regio te onderhouden.

Goed/slecht te combineren sporten

Combinatie van topsport en studie vraagt flexibiliteit van zowel de kant van de school als van de kant van de sport. De mate van flexibiliteit verschilt echter, zowel van school tot school als van sport tot sport. Deels heeft dat te maken met de frequentie, tijdstip en tijdsduur van trainingen. Zo is turnen een sport die vooral in het voortgezet onderwijs een hoge tijdsinvestering vraagt. Ook andere sporten, waarbij meer dan één keer per dag op vaste tijden getraind moet worden, laten zich lastig combineren met school. In Enschede lost de school dat op door deze leerlingen vanaf het derde jaar de mogelijkheid te bieden één schooljaar over twee jaren te verdelen. De school volgt hierin dus de sport.

Maar het kan en gebeurt ook andersom. In het voetbal is het bijvoorbeeld gebruikelijk de trainingstijden zo veel mogelijk af te stemmen op het schoolrooster.²¹ Veelal starten de trainingen direct na schooltijd, waarbij de betreffende leerlingen vaak met busjes door de BVO van school worden opgehaald.

Ontwikkelingen

We sluiten deze paragraaf af met het benoemen van een aantal ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs, die in essentie allemaal te maken hebben met clustering van sporters en het creëren van een faciliterend netwerk om de sporter heen:

- De bekendheid van LOOT wordt groter, onder meer bij de sportbonden. Steeds vaker bieden sportbonden een volledig talentprogramma aan in samenwerking met een of meerdere specifieke LOOT-scholen, waarmee afspraken worden gemaakt. Dat geldt vooral voor teamsporten, onder andere voor honk- en softbal. Door topsporters van de bond (zoveel mogelijk) bij dezelfde school onder te brengen zijn trainingen en wedstrijden makkelijker af te stemmen op het onderwijsprogramma.
- Een viertal LOOT-scholen (Amsterdam, Arnhem, Heerenveen en Enschede) profileert zich als 'Super LOOT'-school. Zij zouden graag extra geld krijgen om de 'supertalenten' te kunnen financieren.
- NOC*NSF pleit voor het realiseren van een aantal Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO), waar talenten op één locatie kunnen trainen, studeren en wonen. De hele kolom van voortgezet onderwijs, mbo, hbo en universiteit moet hier in de naaste omgeving aanwezig zijn en bereidheid tonen om het onderwijsprogramma aan te passen aan de eisen van de sport. Met de realisering van een beperkt aantal CTO's (gedacht wordt aan vier) ontstaat clustering van topsporters. Dat heeft diverse voordelen. Onder meer biedt het financiële ruimte voor het aanstellen van topsportcoördinatoren, die verbindingen kunnen leggen tussen onderwijs en sport, maar ook voor medische en mentale begeleiding.

Noot 21 Zoals eerder aangegeven vallen voetballers buiten de nieuwe talentprofielen van NOC*NSF.

3.3 Knelpunten en belemmeringen

Urennorm en regelgeving

De intensiteit van de sportprogramma's van de potentiële topsporters in het voortgezet onderwijs neemt steeds meer toe. Het organiseren van school om de sport heen wordt hierdoor een complexe aangelegenheid. Betrokkenen – zowel vanuit het onderwijs als de sport – geven zonder uitzondering aan dat meer flexibiliteit vanuit de scholen nodig is op het gebied van vrijstellingen en roosteraanpassingen ten behoeve van trainingsactiviteiten. Hoewel LOOT-leerlingen wettelijk minder lesuren hoeven te volgen (800-850 verplichte contacturen in plaats van de landelijke 1040 urennorm) zijn de mogelijkheden op dit moment niet voor alle sporten toereikend. Aanpassing van de regelgeving wat betreft de urennorm wordt door betrokkenen noodzakelijk geacht voor sporters uit in ieder geval categorie III van de nieuwe talentprofielen (meest intensief programma). Uit overleg van Stichting LOOT komt naar voren dat voor de echte toppers (op CTO's en een talentacademie) de volgende punten nodig zijn: onderwijs op maat, indikking van het vakkenpakket, minder contacturen, meer individuele begeleiding, een elektronische leeromgeving en spreiding van examens. Om dat te bewerkstelligen pleiten betrokkenen voor extra financiering, als ook voor verlaging van de urennorm en wettelijke vrijstellingen voor topsportleerlingen.

Op dit moment wordt de onderwijswet- en regelgeving door diverse scholen regelmatig – en volgens verschillende respondenten min of meer 'noodgedwongen' – met voeten getreden. Dat geldt voor individuele scholen, als ook voor het concept CTO. Veel leerlingen op Papendal bijvoorbeeld halen de urennorm niet, omdat sport hier centraal wordt gesteld en de trainingsuren voldoende onderwijstijd onmogelijk maakt. Voor het beoogde CTO te Amsterdam geldt dat minder, omdat de trainingsintensiteit van de sporten die hier worden aangeboden – baseball, volleybal en voetbal – zich beter laat combineren met school. Hier echter zijn leerlingen met enige regelmaat afwezig in verband met internationale wedstrijden en toernooien; ook dat is officieel tegen de regels.

Schoolrooster

LOOT-leerlingen – evenals topsportleerlingen op niet LOOT-scholen – maken deel uit van reguliere klassen. Omdat zij door trainingen wekelijks een aantal lesuren missen hebben zij een aangepast schoolrooster nodig: geen eenvoudige opgave voor de roostermaker van deze leerlingen, aangezien dit maatwerk is voor elke topsportleerling. Dat geldt met name voor de bovenbouwleerlingen, die te maken krijgen met steeds intensievere trainingsprogramma's. Uit de sessie met topsporttalenten op Papendal kwam naar voren dat zij dit schooljaar lang op hun roosters hebben moeten wachten. In de tussentijd hebben zij zelf maar afspraken gemaakt met docenten. Doorgaans lukte hen dat wel, maar het is geen ideale situatie.

Een lastig punt bij het inhalen van gemiste lesuren vormt de beschikbaarheid van docenten: hun rooster zit vaak al vol en inzet van extra docenten is (te) duur. Dit vraagt om inventiviteit van de kant van de scholen. Het Sint Joris College – een van de 24 LOOT-scholen – lost dit bijvoorbeeld op door HBO- en WO-studenten in te huren: tegen betaling geven zij 30 tot 40 topsportleerlingen bijles op een moment dat het hen uitkomst. Ook beschikt de school, overigens net als het Beekdal Lyceum, over een lokaal waarin sporters tijdens vrijstellingsuren onder begeleiding hun huiswerk kunnen maken.

Op het Beekdal Lyceum wordt de begeleiding van LOOT-leerlingen uit de onderbouw verzorgd door 'reguliere' bovenbouwleerlingen. De school is erg enthousiast over deze constructie. Het Olympisch Netwerk Brabant ziet ook voordelen van dit soort regelingen. Het draagt bij aan een efficiënte dagindeling: doordat de LOOT-leerlingen hun huiswerk al goeddeels op school afmaken hebben zij 's middags en 's avonds immers tijd voor training en rust. Voorts loopt op Papendal momenteel een experiment waarbij sporters, die intern zitten, in de avonduren les krijgen.

Voorkomen van uitholling onderwijsprogramma

In hoeverre leiden vermindering van contacturen, vrijstellingen en rooster-aanpassingen tot uitholling van het onderwijsprogramma? Betrokkenen geven aan dat dit – binnen bovengenoemde grenzen en met de genoemde oplossingen – niet of nauwelijks aan de orde is. Belangrijk in dit kader vindt men vooral dat de faciliteiten worden afgestemd op de individuele behoeften van elke topsportleerling afzonderlijk: de leerlingen dienen alleen gebruik te maken van die faciliteiten, regelingen en vrijstellingen die zij echt nodig hebben. Het Sint Joris College houdt bij de toekenning van vrijstellingen aan LOOT-leerlingen in de onderbouw bijvoorbeeld rekening met trainingsuren, trainingstijd en reistijd. In de bovenbouw zijn de vrijstellingen meer gestandaardiseerd, maar wordt vrijstelling voor een keuzevak in principe alleen toegestaan aan sporters met een T1 status (oude talentprofiel). Op die manier wil de school onnodige beperking in de keuze van een eventuele vervolgopleiding voorkomen.

Beleid en faciliteiten van LOOT-scholen niet uniform

Er zijn alleen minimale eisen aan de faciliteiten van LOOT-scholen vastgesteld. Het gevolg is dat de begeleiding en facilitering van topsportleerlingen op de ene LOOT-school veel uitgebreider is dan op de andere. Deels heeft dit te maken met het aantal LOOT-leerlingen op een school: hoe meer massa (en dus middelen) hoe meer mogelijkheden. Daarnaast blijken er behoorlijke verschillen te zijn in de financiële ouderbijdrage. Wanneer LOOT-leerlingen door verandering van trainingssetting van LOOT-school wisselen, leiden verschillen in beleid soms tot onbegrip bij ouders en sporters. Een meer uniform beleid op dit gebied kan voor meer duidelijkheid zorgen: het zou volgens veel betrokkenen niet moeten uitmaken waar je als LOOT-leerling op school zit.

Een belangrijk knelpunt in het LOOT-systeem is dat de toelatingscriteria niet hard en consequent worden toegepast. Scholen hanteren doorgaans een veel ruimere definitie dan de nieuwe talentprofielen van NOC*NSF toelaten: ook regionale talenten zonder duidelijk topsportperspectief maken vaak deel uit van de LOOT-populatie, met als gevolg dat er minder tijd en geld over blijft voor de leerlingen die wel een officiële topsportstatus hebben. Deels komt dit voort uit onduidelijkheid. Deels ook kan het voor scholen aantrekkelijk zijn om het aantal LOOT-leerlingen 'kunstmatig' hoog te houden (profilering, LOOT-norm > 40 topsportleerlingen). Hoe dan ook vraagt het om een strikte toetsing door de Olympische Netwerken. Op veel plekken gebeurt dat nu nog onvoldoende.

Samenwerking en draagvlak

Een essentiële factor voor de kwaliteit van de begeleiding van potentiële topsporters is goede communicatie, samenwerking en afstemming tussen school en sport (Olympisch Netwerk, sportbond, sportvereniging). Wat opvalt is dat er grote verschillen op dit punt bestaan en elke locatie het op zijn eigen manier invult. Zo zet de KNVB een eigen studiebegeleider in.

Andere sportbonden hebben een dergelijke begeleider niet, waardoor er minder intensief contact met voortgezet onderwijs scholen. Soms ook neemt de school een voortrekkersrol op zich in het contact met andere partijen. Dat geldt bijvoorbeeld voor het Sint Joris College, dat elk rapport met zowel de ouders als de sportvereniging van haar LOOT-leerlingen bespreekt. Ook het Beekdal lyceum investeert in contact met de sport, maar geeft aan dat dit tijdrovend is.

De LOOT-scholen beschikken allen over tenminste één topsportcoördinator, die het eerste aanspreekpunt vormt voor LOOT-leerlingen en de faciliteiten regelt. Maar zonder uitzondering wordt het belangrijk zo niet noodzakelijk geacht, dat ook andere docenten willen meewerken aan een optimale situatie voor de LOOT-leerlingen. Op verschillende LOOT-scholen klinkt dat ook door in het aannamebeleid: 'Als je niet sportminded ben, dan ben je hier als docent niet op zijn plaats.'

Financiering

LOOT-scholen ontvangen een kleine bijdrage van NOC*NSF²² voor de facilitering en begeleiding van hun LOOT-leerlingen. Dat bedrag is allesbehalve kostendekkend.²³ Ter aanvulling vragen scholen doorgaans een financiële ouderbijdrage, genereren ze sponsorinkomsten en investeren ze vooral zelf (fors). Dat geldt ook voor het Beekdal Lyceum. Betrokkenen hier geven aan dat deze (hoge) investering voor een relatief kleine, selecte groep leerlingen moeilijk naar andere leerlingen en ouders is te verantwoorden.

De financiering van de onderwijsfaciliteiten voor topsportleerlingen wordt door betrokkenen dan ook als een probleem gezien. De Onderwijsraad (2004) zegt hierover: 'Op dit punt is sprake van een impasse in die zin, dat het Ministerie van OCW geen extra gelden voor sportfaciliteiten beschikbaar wil stellen. Ook NOC*NSF is niet genegen extra gelden in te zetten. Er is sprake van veel private financiering, met name als het gaat om sporten als tennis en dergelijke.'

Veelzeggend in dit verband is dat zelfs op Papendal – een van de locaties bij uitstek waar topsport en onderwijs hand in hand gaan – er op de lange termijn geen structurele financiering is.

Afstand

Reisafstand tussen school, sport en thuis vormt een belangrijk obstakel voor veel jonge (potentiële) topsporters. Het gevolg is dat concessies moeten worden gedaan aan school en/of sport. Een mogelijke oplossing hiervoor bieden de op te richten CTO's (zie ook paragraaf 3.2). Wonen, leren en sporten vindt hier allemaal plaats op loop- of fietsafstand. Voor een groep geïnterviewde topsporters, die woonachtig zijn op Papendal, bleek beperking van reistijd de belangrijkste reden om zich hier te vestigen. Zij geven aan dat het hun veel reistijd scheelt, wat zowel hun school als sport ten goede komt.

Noot 22 Alle scholen samen ontvangen € 80.000 van NOC*NSF, waarvan een deel gesubsidieerd wordt door het ministerie van OCW. Per school komt dat neer op ruim 3 duizend euro bijdrage per jaar (Opgave: Stichting LOOT, oktober 2007).

Noot 23 De LOOT-scholen zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de financiering van Stichting LOOT. Hiervoor dragen zij jaarlijks € 2.500 af. Dat is nagenoeg evenveel als de subsidie van NOC*NSF. De totale kosten voor het faciliteren van topsportleerlingen wordt geschat op gemiddeld € 50.000 per LOOT-school (Opgave: Stichting LOOT, oktober 2007).

De topsportbegeleiders en coördinatoren, die wij hebben gesproken, geven echter ook een waarschuwing: bedacht moet worden dat verhuizen naar een CTO niet niks is voor jonge mensen. Het is een ingrijpende verandering, waar potentiële topsporters geleidelijk naartoe moeten kunnen groeien. Een verandering bovendien die alleen in beeld zou moeten komen als een sporttalent daadwerkelijk goede kans maakt om de top in zijn of haar sport te bereiken. Het onderstreept eens te meer het belang van een goede screening van topsporters.

Doorlopende leerlijn

Van een doorlopende leerlijn voor topsportleerlingen is volgens betrokkenen van Stichting LOOT en van LOOT-scholen nauwelijks sprake. De Stichting werkt wel aan een volgsysteem, maar loopt aan tegen het ontbreken van een landelijke structuur voor topsport en onderwijs in het vervolgonderwijs. Mede daardoor is er onvoldoende zicht op de mogelijkheden en faciliteiten van onderwijsinstellingen in het MBO, HBO en WO. Topsportleerlingen moeten na afronding van hun middelbare school dan ook goeddeels zelf hun weg vinden op het gebied van onderwijs en hun keuze daarin. Het gevolg is dat zij uitwaaiëren over diverse ROC's, HBO-instellingen en universiteiten, waarvan het onduidelijk is in hoeverre zij rekening houden met de sport van deze studenten. Randstad Topsport Academie en het Johan Cruijff College zijn weliswaar populaire vervolgplekken, maar zij bieden slechts een beperkte keuze aan opleidingsrichtingen.

4 Topsport in het Middelbaar Beroeps Onderwijs

4.1 Mbo-topsporters in beeld: aantal, kenmerken en omstandigheden

Aantal

Het is niet bekend hoeveel topsporters er landelijk een mbo-opleiding volgen en welke status zij hebben. NOC*NSF en de Olympische Netwerken hebben geen compleet overzicht. Mbo-instellingen met een topsportregeling tellen topsporters met status en zonder status op.

Recente cijfers afkomstig van de bonden en beschikbaar gesteld door NOC*NSF hanteren de indeling van de nieuwe profielen en hebben daarbij deels de maatschappelijke status van de (potentiële) topsporter vermeld: zie tabel 2 paragraaf 2.2. Hieruit blijkt dat van 712 sporters met een talentstatus (IT, NT en B) bekend is wat hun maatschappelijke positie is. 43 Van deze 712 talenten volgt een mbo-opleiding. Extrapoleren we dit aantal naar het totaal van 1686 sporters met een talentstatus, dan komen we uit op ruim 100 topsporttalenten in het mbo. Daar komt mogelijk nog een aantal senioren-sporters met A-, B- of HP-status bij. Dit zullen er naar verwachting echter niet al te veel zijn, aangezien het hierbij doorgaans gaat om fulltime sporters.²⁴

Van de 71 mbo-instellingen, hebben 24 instellingen een topsportregeling. Deze instellingen geven aan dat zij 1036 (potentiële) topsporters faciliteren. Dit is veel meer dan bovengenoemde aantallen. Dat komt doordat de mbo-instellingen topsport veel ruimer invullen dan de NOC*NSF-profielen. Leidend voor de toekenning van faciliteiten aan topsporters en -talenten is doorgaans de trainingsarbeid. Regionale talenten²⁵, sporters in een niet door NOC*NSF erkende sport en spelers binnen een betaald voetbalorganisatie (BVO) worden derhalve meestal ook meegeteld. Vooral laatste groep is goed vertegenwoordigd binnen het MBO. Het aantal (potentiële) topsporters met status is naar schatting circa 10 procent van het aantal topsporters dat volgens de ruime definitie van topsport een MBO-opleiding volgt.

Kenmerken

MBO-leerlingen vallen voor een groot deel binnen de leerplichtige leeftijd (tot 18 jaar). Topsportstudenten verschillen van hun leeftijdsgenoten: ze zijn minder op hun omgeving gericht en meer op hun eigen ontwikkeling en met de eigen sportieve prestaties. Om die reden vormen zij vaak een aparte groep binnen de mbo-instellingen en hebben zij vaak niet veel aansluiting bij medeleerlingen, zo is de ervaring van betrokkenen. Eerder werd al opgemerkt dat topsporters vaak gedisciplineerd werken; dat geldt ook voor topsporters in het MBO. Voetballers vormen hierop een uitzondering, zo geven verschillende betrokkenen aan.

Noot 24 Ook sommige sportbonden houden gegevens bij over de opleiding van hun topsporters. Bonden die aangeven topsporters te hebben die een mbo-opleiding volgen zijn: autosport (2), badminton (2), bowling (4), dans (1), handbal (10), karate do (1), korfbal (1), schutters (1), squash (5), triathlon (2), volleybal (2), watersport (4) en zwemmen (6). Echter niet van alle bonden zijn deze gegevens bekend.

Noot 25 De MBO-instellingen geven aan dat zij vaak te maken hebben met leerlingen, die gedurende de voortgezet onderwijsperiode tot de talentcategorie behoorden, maar die wanneer zij naar het MBO gaan nog niet tot de absolute top behoren en daarmee buiten alle topsportprogramma's vallen. Het gaat vaak om regionale talenten.

De ervaring is dat de meeste (potentiële) topsportleerlingen hun sport en MBO-studie redelijk tot goed kunnen combineren. Vaak valt er in overleg met de topsportcoördinator wel een mouw aan te passen. Sporters die bezig zijn met de Olympische voorbereiding en/of die veel buitenlandse wedstrijden en toernooien hebben lopen vaak wel vertraging op. MBO-studenten ondervinden evenwel vooral knelpunten rond het vinden van een passende stage en de norm van 850 contacturen.

Zowel uit onze gesprekken met topsportcoördinatoren als ook uit het onderzoek van het SCO-Kohnstamm Instituut (2006) komt dan ook naar voren, dat een goede begeleiding van MBO-leerlingen belangrijk is, aangezien voor veel sporters sport op de eerste en school op de tweede plaats komt. Beoefenaars van teamsporters verschillen hierin vaak van individuele sporters. Individuele sporters kunnen vaak beter plannen.

Faciliteiten

Het onderzoek van het SCO-Kohnstamm Instituut (2006) bestond uit een survey onder 230 (potentiële) topsporters op MBO-instellingen. Hieruit blijkt dat 48 procent van de respondenten gebruik maakt van de faciliteiten die de school biedt. Over de faciliteiten zijn de leerlingen tevreden. Slechts 4 procent van de (potentiële) topsporters is van mening dat er op hun ROC of AOC niet voldoende mogelijkheden zijn om het rooster aan te passen aan de trainingen. Over veel voorkomende faciliteiten, zoals het verzetten van tentamens, het zoeken naar een passende stage en het afstemmen van het school- op het sportrooster, geven de studenten het volgende aan:

- Een kleine meerderheid (55%) van de leerlingen zegt dat tentamens verzet kunnen worden als dat voor de sport nodig is (11% niet, 34% weet niet).
- Bij ruim de helft van de leerlingen wordt bij stage rekening gehouden met trainingstijden (40% weet dat niet of nog niet).
- Bij 46% van de MBO-instellingen kan het stagetempo worden aangepast (8% niet, 46% weet niet).
- Planning: meer dan de helft van de leerlingen maakt géén planning om sport en opleiding te combineren.
- 60% van de respondenten geeft aan dat er specifieke begeleiding op hun school is om sport met onderwijs te combineren.

Het Kohnstamm Instituut doet op basis van haar onderzoek een aantal aanbevelingen. De belangrijkste is: neem vaardigheden die topsportleerlingen in hun sport leren op in het competentiegericht leren. Te denken valt onder meer aan buitenlandse talen en presentatievaardigheden. Verder blijkt dat leerlingen de aanwezigheid van medeleerlingen, die dezelfde sport als zijzelf op topniveau beoefenen, waarderen. Dit pleit voor enige concentratie van sporten.

Uitval

De indruk bestaat dat een deel van de (potentiële) topsporters stopt met de studie vanwege de strikte 850 urennorm. Vooral voetballers worden genoemd als risicocategorie voor uitval. Over de mate waarin (potentiële) topsporters stoppen met hun sport vanwege de (moeizame) combinatie met hun studie zijn echter geen cijfers voor handen.

Veel (potentiële) topsporters volgen een sportopleiding (CIOS, Sport en Bewegen). De combinatie van deze opleidingen met het beoefenen van topsport wordt genoemd als risico voor fysieke overbelasting. Ook andere opleidingen, zoals horeca- en zorgopleidingen, zijn lastig te combineren met topsport. Dit vooral vanwege de werktijden tijdens stages.

Doorlopende leerlijn

De MBO-instellingen met specifieke faciliteiten voor topsporters opereren doorgaans tamelijk solistisch. Zij wisselen weliswaar ervaringen uit met andere ROC's in het topsportcoördinatorenoverleg van het Platform Bewegen en Sport van de MBO Raad, maar het gros heeft niet of nauwelijks contact met middelbare scholen en HBO-instellingen in de eigen regio. Van een doorlopende leerlijn van (potentiële) topsporters is dan ook meestal geen sprake. Een van de uitzonderingen vormt het Alfa College in Groningen. De topsportcoördinator van dit ROC onderhoudt nauw contact met de ALO; naar verluidt stromen jaarlijks circa 60 topsportleerlingen van het Alfa College door naar de ALO.

4.2 ROC's met topsportbeleid: aantallen, faciliteiten en ontwikkelingen

Nederland kent 71 mbo-instellingen. De scholen verschillen enorm wat betreft grootte en aantal locaties. ROC's (regionale opleidingscentra) in de grote steden hebben soms wel 30.000 studenten en cursisten verspreid over een groot aantal vestigingsplaatsen. AOC's (agrarische opleidingscentra) en vakscholen hebben gemiddeld ongeveer 2.000 studenten.²⁶

In het kader van Alliantie School & Sport hebben mbo-instellingen de ambitie uitgesproken om Sport en Bewegen terug te brengen binnen het mbo. In dat kader past ook aandacht voor talentontwikkeling en facilitering van topsporters.

De topsportcoördinatoren van 24 ROC's voeren inmiddels op regelmatige basis overleg in het Platform Bewegen en Sport van de MBO Raad. Dit is vooral bedoeld om ervaringen uit te wisselen. In 2008 worden 6 van deze instellingen bij wijze van pilot gevolgd om te onderzoeken hoe de topsportstructuur verbeterd kan worden. DSP-groep onderzoekt in hoeverre een model, vergelijkbaar met LOOT in het voortgezet onderwijs, mogelijk en wenselijk is en welke stappen hiervoor nodig zijn.

Het Kohnstamm Instituut (2006) concludeert dat enige massa wat betreft het aantal topsportleerlingen noodzakelijk is: 'Een belangrijke conditie is het aantal potentiële topsporters. Het aantal topsportstudenten op een school is van invloed op hun positie daar. Potentiële topsporters blijken vaak minder voor elkaar te krijgen als ze minder in aantal zijn.' Dat pleit dus voor enige concentratie van topsportleerlingen in het MBO.

In het verlengde van bovenstaande streven de MBO-instellingen met een topsportregeling naar 1 procent topsportleerlingen. Gemiddeld hebben deze ROC's er nu 100 tot 150, althans volgens hun eigen ruime definitie.²⁷

4.3 Knelpunten en belemmeringen

Regelgeving

De 850 urennorm en de stage zijn overduidelijk de meest genoemde belemmeringen in de ontwikkeling van topsporttalent in het MBO. De nieuwe competentiegerichte kwalificatiestructuur en het daarop gebaseerde herontwerp van het MBO biedt wat dat betreft meer mogelijkheden. Ervaringen die worden opgedaan in de sport kunnen dan immers ook als een competentie worden opgevat.

Noot 26 Bron: www.mboraad.nl.

Noot 27 Bron: Onderzoek DSP-groep naar 6 pilots MBO LOOT (2008).

Het blijkt dat de ene MBO-opleiding zich beter laat combineren met topsport dan de andere. Opleidingen met veel praktijkgerichte stages, zoals in de sectoren horeca, zorg en techniek, zijn lastiger voor topsporters dan andere opleidingen. Bij dergelijke opleidingen komen in de regel stages van een half jaar achter elkaar voor en dat is lastig om te combineren met een topsportkalender.

Om de implementatie van speciale onderwijsprogramma's te vergemakkelijken pleiten de bevroagde MBO-instellingen voor het invoeren van landelijke wet- en regelgeving, vooral waar het gaat om de 850 urennorm en stages.

Faciliteiten

Het is echter zeker niet alleen de regelgeving die een knelpunt vormt om een MBO-opleiding optimaal te kunnen combineren met topsport. Zeker zo belangrijk is de aanwezige capaciteit en kennis binnen MBO-instellingen om topsporters te begeleiden, als ook het draagvlak voor talentontwikkeling bij docenten. Soms wordt medewerking van docenten vastgelegd in het beleid van het College van Bestuur en/of de directie, maar vaak is het afhankelijk van de attitude van individuele docenten.

Als voornaamste knelpunten, aangaande de faciliteiten voor topsporters binnen het MBO, worden genoemd:

- Samenwerking tussen sport en onderwijs.
- Meer specifiek: het trainingsrooster binnen sommige takken van sport is weinig flexibel ten aanzien van de combinatie met onderwijs.
- Geen eenduidigheid in het omgaan met uitzonderingsgevallen.
- Beperkt budget.
- Organisatie van begeleiding.

Knelpunten bij sporters ontstaan deels door tijdgebrek en deels ook door een gebrek aan motivatie voor de studie. Dit geldt veelal voor voetballers. Bovendien hebben veel topsportleerlingen, vooral in het MBO, geen goed zicht op een maatschappelijke carrière. Ook hebben zij veel begeleiding en ondersteuning bij planning en organisatie nodig.

Uitholling

Onderwijsinstellingen voorkomen uitholling van het diploma door maatwerk per leerling te bieden. Maatwerk is ook nodig, aangezien er geen algemene regelgeving is voor topsporters binnen het MBO. Knelpunt voor de onderwijsinstelling is dat deze werkwijze tamelijk arbeidsintensief is, terwijl zij hiervoor geen extra middelen ontvangen.²⁸

Financiering

Binnen het MBO wordt gebruik gemaakt van lumpsum financiering. Investeren in topsportleerlingen is dus een keuze van de ROC's zelf. Relatief veel ROC's kiezen hiervoor vanuit het oogpunt van profilering.

Doordat instellingen de uitvoering van hun topsportbeleid zelf financieren, kunnen ze zelfstandig besluiten wie in aanmerking komt voor welke faciliteiten.

Noot 28 Uiteraard kunnen ROC's de kosten voor het faciliteren van topsportstudenten wel financieren vanuit de lumpsum.

Flexibel studiebeurzenstelsel

De studiebeurs is flexibel. Per maand kunnen studenten besluiten de beurs tijdelijk stop te zetten. Het is wel geregeld en de student moet het in de gaten houden. Hier is weinig nader over bekend. Binnen het onderzoek en binnen de pilot MBO zijn we geen studenten tegengekomen die hier gebruik van maken. Ook topsportcoördinatoren konden ons hier niets nader over vertellen. Zij verwachten echter dat het voor topsportstudenten geen optie is om hun beurs tijdelijk stop te zetten, aangezien zij (deels) financieel afhankelijk zijn van hun studiebeurs.²⁹

Reistijd en afstand

MBO-leerlingen verhuizen soms en veranderen van schoollocatie/instelling om studie en topsport beter te kunnen combineren. Soms verandert de bond de trainingslocatie zonder de betreffende school te informeren. Hoeveel dit voorkomt is echter niet bekend.

Doorlopende sportleerlijn

Eerder merkten we al op dat het gros van de ROC's niet of nauwelijks contact heeft met middelbare scholen en HBO-instellingen in de eigen regio. Van een doorlopende leerlijn van (potentiële) topsporters is dan ook meestal geen sprake. Ook al omdat er binnen het MBO weinig mogelijkheden zijn en geen wettelijke basis is voor een topsportregeling. Ook de aansluiting tussen studieprogramma's van MBO-instellingen onderling is vaak beperkt. Halverwege de opleiding of in een hogere klas instromen op een andere locatie levert doorgaans dan ook veel problemen op.

Noot 29 Goed beschouwd is hier dus sprake van oneigenlijk gebruik van de studiebeurs: de beurs wordt in dit soort situaties immers niet voor de studie, maar voor de sport aangewend.

5 Topsport in het Hoger Beroeps Onderwijs

5.1 HBO-topsporters in beeld: aantal, kenmerken en omstandigheden

Aantallen

Van 712 topsporters met een talentstatus (IT, NT en B) is bekend wat hun maatschappelijke positie is: zie tabel 2, paragraaf 2.2. Van deze 712 volgen er 61 een HBO-studie. Omgerekend naar een totaal van 1686 topsporttalenten zou dat neerkomen op 140 tot 150 Hbo-studenten met een talentstatus. Naar verwachting komt daar nog een aantal seniorentopsporters bij met een A-, B- of HP-status. Dit aantal zal echter beperkt zijn, aangezien topsport op dit niveau doorgaans op fulltime basis wordt beoefend.³⁰

Vier HBO-instellingen geven zelf de volgende cijfers op: zie tabel 4. Het is de vraag hoe betrouwbaar deze gegevens zijn, aangezien alleen deze vier HBO-instellingen (er zijn bijna 50 hogescholen in Nederland!) volgens hun eigen opgave samen al goed zijn voor 200 topsporters met een status. Uitgaande van de oude, ruimere profielen van NOC*NSF is dat nog een onverklaarbaar hoog aantal.

Tabel 4 Aantal topsporters op vier HBO-instellingen

ALO Amsterdam	Ca. 50 topsporters met een status en topsportprogramma, ca. 50 studenten waarbij rekening wordt gehouden met sportbeoefening (flexibel rooster).
HAN	Ca. 70 topsporters (voornamelijk t2) waarvan 35 met een NOC*NSF status en 35 met een HAN-status.
Hanzehogeschool Groningen	Ca. 35 topsporters met een status en topsportprogramma, ca. 25 topsporters die gebruik mogen maken van speciale faciliteiten en regelingen
Randstad Topsportacademie	Ca. 80 topsporters met een status (A, B of HP) en topsportprogramma

Kenmerken

Uit het eerder genoemde onderzoek naar het Nederlands topsportklimaat (Van Bottenburg e.a., 2003) blijkt dat 70 procent van de ondervraagde topsporters (>15 jaar), die een opleiding volgen, studeren aan een hogeschool of universiteit. Deze groep topsportstudenten worden gekenmerkt door veel discipline, groot doorzettingsvermogen en een hoge mate van zelfwerkzaamheid, aldus de respondenten van de hogescholen. In vergelijking met (potentiële) topsporters in het MBO en ook het VO zijn topsporters binnen HBO en WO meer gedisciplineerd, kunnen ze beter plannen, maken ze duidelijke afspraken en komen ze die ook na. De uitval is volgens de respondenten beperkt, slechts een enkeling stopt vroegtijdig.

Noot 30 Ook sommige sportbonden houden gegevens bij over de opleiding van hun topsporters. Bonden die aangeven topsporters te hebben die een hbo-opleiding volgen zijn: autosport (1), bob en slee (3), bowling (4) dans (3), golf (1) handbal (6), korfbal (11), schutters (1), squash (2), triathlon (3), volleybal (2), watersport (13) en zwemmen (12). Niet van alle bonden zijn deze gegevens echter bekend.

De indruk bestaat dat de sporters over het algemeen wel iets langer over hun studie doen, maar die vertraging verschilt per hogeschool en vooral ook per sport(er). Ter indicatie: de helft van de topsporters op internationaal niveau aan de ALO van Amsterdam loopt een studievertraging van circa twee jaar op. Op de HAN rondt de grootste groep topsporters de studie binnen de normale tijd (vier jaar) af. Voetballers vallen bij de school op als groep sporters die er wel langer over doen.

Omstandigheden

Binnen het HBO is er geen wettelijk minimum aantal verplichte contacturen. HBO-instellingen kunnen hier dus zelf invulling aan geven. De meeste HBO-opleidingen stellen aanwezigheid bij een aantal vakken verplicht. Het gaat hierbij veelal om praktijklessen, projectmatig werken en groepsopdrachten. Deze uren zijn doorgaans ook voor de topsporter verplicht. Betrokkenen geven aan dat vanwege de aard van de beroepssector ondermeer horeca-, zorgopleidingen lastiger te combineren zijn met topsport. Examens en toetsen kunnen vrij flexibel worden afgenomen, ook daar zijn geen landelijk vastgestelde data voor. Goed beschouwd zijn er dus geen 'harde' belemmeringen om topsport te combineren met een HBO-studie.

Veel hangt af van het organisatievermogen van de topsportstudent zelf: hij of zij dient vaak zelf de faciliteiten te regelen die nodig zijn om de opleiding met de topsportbeoefening te combineren en ook zelf afspraken met docenten te maken. Het gros van de HBO-studenten is hiertoe prima in staat.

De zwakte is gelegen in het feit dat de topsportstudenten sterk afhankelijk zijn van de medewerking en welwillendheid van de hogeschool en vooral hun docenten. Die moeten bereid zijn om maatafspraken te maken. Die medewerking en welwillendheid verschilt van hogeschool tot hogeschool, van docent tot docent en ook van studierichting tot studierichting. Bij sportstudies (ALO, Sport en Bewegen, Sportmanagement) is over het algemeen meer begrip en medewerking dan bij niet-sportstudies.

Een andere moeilijkheid betreft het toenemende aantal trainingsuren. Ook de bevroegde topsportcoördinatoren van hogescholen merken dat de eisen, die vanuit de bonden aan topsporters en topsporttalenten worden gesteld, steeds strenger worden. Fulltime trainen wordt steeds meer de norm. Gesproken wordt bijvoorbeeld over volleyballers, die 30 uur per week trainen en daarnaast een onderwijsprogramma van 28 uur per week volgen. De studie afronden binnen vier jaar is hierdoor soms niet of nauwelijks haalbaar.

Voorts is uit eerder onderzoek (Van Rooijen e.a., 2002) gebleken dat:

- Sporters het erg waarderen als er één vast aanspreekpunt is bij hun studierichting. Het kost voor de leerlingen veel energie om elke keer het verhaal opnieuw te doen.
- Er in veel gevallen vanuit de onderwijsinstantie veel beloofd wordt, maar dat deze beloftes lang niet altijd worden nagekomen.
- Enkele studierichtingen (horeca- en gezondheidsopleidingen) niet goed te combineren blijken met topsportbeoefening. Dit zou nationaal geregistreerd moeten worden.

5.2 Hogescholen met topsportbeleid: aantallen, faciliteiten en ontwikkelingen

Aantallen

Nederland telt 47 hogescholen. Naar verluidt hebben diverse hogescholen op eigen initiatief een topsportbeleid ontwikkeld. Een aantal hogescholen richt zich zelfs specifiek op topsporters. Dat geldt voor de Randstad Topsport Academie³¹, de Johan Cruyff University³² en de opleiding fysiotherapie in Utrecht.

De hogescholen hebben niet, zoals het MBO, een landelijke organisatie of platform waar ervaringen worden uitgewisseld of afspraken omtrent het faciliteren van topsporters worden gemaakt. Bij de HBO-raad – de koepelorganisatie van hogescholen in Nederland – zijn ook geen gegevens bekend.

Faciliteiten

In de kern bestaan de faciliteiten voor topsporters, die worden aangeboden door de hogescholen, uit het flexibel aanbieden van onderwijs. Die flexibiliteit wordt de laatste jaren steeds beter, onder meer als gevolg van het competentiegerichte onderwijs. Concrete faciliteiten zijn een flexibel lesrooster, flexibel aanbieden van tentamens, vrijstellingen door middel van evc's (eiders verworven competenties) en afstandslernen. Daarnaast heeft vrijwel iedere topsporter een begeleider. Vaak is dit een studieloopbaanbegeleider: iemand bij wie de topsporter terecht kan voor vragen en ondersteuning. Hoe intensief deze begeleiding is, is afhankelijk van de topsporter zelf, de fase van de studie en de persoon van de begeleider. Een veel genoemd voorbeeld is het samen plannen. Aan het begin van elke periode kan de topsporter samen met de begeleider een planning maken aan de hand van het lesrooster en zijn of haar sportrooster.

De genoemde specifieke opleidingen voor topsporters gaan in het faciliteren van topsporters nog een stap verder. Zo hebben studenten aan de Randstad Topsport Academie Rotterdam anderhalve dag in de week les, de rest is zelfstudie. De opleiding biedt vrijheid en flexibiliteit als het gaat om het bezoeken van colleges en het plannen van tentamens. Sporters kunnen bij tussentijds vertrek in aanmerking komen voor deelcertificaten. Ook de Johan Cruyff University in Amsterdam wordt gekenmerkt door heel veel flexibiliteit. Nadeel van deze specifieke topsportopleidingen is dat er slechts keuze bestaat uit een beperkt aantal studierichtingen.

Naast genoemde faciliteiten bieden sommige hogescholen ook financiële ondersteuning aan topsporters. Zo stelt de HAN per faculteit geld beschikbaar voor topsporters die vertraging oplopen door het beoefenen van hun sport. Daarmee kunnen ze de extra gemaakte studiekosten compenseren. Bij de Hanzehogeschool in Groningen maken topsporters kans op een topsportbeurs.

In tabel 5 volgt een overzicht van de topsportfaciliteiten van hogescholen, waarvan bekend is dat zij een specifiek programma of regeling hebben voor topsporters.

Noot 31 De Randstad Topsport Academie heeft locaties in Utrecht, Rotterdam en Deventer. Zij biedt één studierichting aan, te weten sportmanagement en –marketing. In totaal gaat het om circa 75 topsportstudenten.

Noot 32 Deze heeft vestigingen in Amsterdam en Nijmegen en biedt de studie commerciële economie aan.

Tabel 5 Hogescholen en hun topsportfaciliteiten

Hogeschool	Faciliteiten
Saxion Hogescholen in Enschede en Deventer	Topsportregeling, vrij van lessen, tentamens verschuiven, langer over studie doen.
Christelijke hogeschool Ede	Geen topsportregeling, wel tegemoetkoming aanwezigheidsplicht
Hogeschool Arnhem Nijmegen	Topsportregeling + eigen topsportregeling; flexibel t.a.v. tentamens; uitvoeren vervangende opdrachten. Laptop ter beschikking Afstudeerfonds + gratis sportkaart
Fontys Sporthogeschool Sittard	Topsportregeling, m.b.t. examen/tentamens + m.b.t. lessen, stage
Hogeschool Zuid (Limburg)	Idem
Haagse Hogeschool	Bij Studievertraging beroep op Fonds (F.O.S.) Studenten HALO; flexibel studie/tentamen rooster + trainingsfaciliteiten + Topsportpas
Hogeschool Leiden	Flexibel studie/tentamen programma
Hogeschool INHOLLAND (Den Haag)	Flexibel onderwijsprogramma, tentamenregeling en/of vervangende opdrachten Financiële ondersteuning bij vertraging
Technische Hogeschool Rijswijk	Studiefaciliteiten, Afstudeerfonds
Hanzehogeschool	Topsportregeling en Topsportbeurs; max 2 jr a €2770 per jaar
Nrd. Hogeschool Leeuwarden	Eigen NHL topsportregeling, wordt afgestemd Stichting Topsport Nederland
Chr. Hogeschool Nederland	Nog geen concreet beleid
Hogeschool Drenthe	Idem
Hogeschool Windesheim	Topsportregeling
Hogeschool Utrecht	Idem

Bron: NOC*NSF

Samenwerking

Een aantal Olympische Netwerken organiseert een lokaal of regionaal netwerk of platform voor onderwijsinstellingen. Middelbare scholen, maar soms ook ROC's, hogescholen en universiteiten, die (top)sport hoog in het vaandel hebben staan, worden hiervoor uitgenodigd. Hier komen onderwerpen aan de orde als: doorlopende leerlijn, selectie van studenten voor een topsportregeling, etc. Begin 2002 hadden vier van de twaalf Olympische Netwerken schriftelijke dan wel mondelinge afspraken met hogescholen. Dit heeft bij een aantal van deze hogescholen verkeerde verwachtingen – namelijk: toestroom van meer topsporters door actieve inzet van het Olympisch Netwerk – gewekt (Van Rooijen e.a., 2002).

Op initiatief van de HAN wordt momenteel gekeken naar de mogelijkheden tot het oprichten van een platform voor topsporters in de omgeving Nijmegen. Dit zou een netwerk moeten zijn van betrokken partijen en instellingen, waar de topsporter heen kan met vragen en waar een doorlopende leerlijn kan worden gerealiseerd. Praktisch gezien houdt dit bijvoorbeeld in het overdragen van dossiers en informatie over de topsporter van de ene onderwijsinstelling naar de andere. Ook komt er binnenkort een leerstoel Talentherkenning en -ontwikkeling aan de HAN. Daar zullen ze zich bezig gaan houden met onderzoeksvragen zoals: Wat zijn de optimale omstandigheden voor topsporters? En: wat krijgt de maatschappij terug voor de investeringen in topsporters?

5.3 Knelpunten en belemmeringen

Regelgeving en faciliteiten

HBO-instellingen hebben veel vrijheid in het toekennen van vrijstellingen aan topsportleerlingen en het uistellen van examens. Zo is er binnen het HBO geen wettelijke minimum urennorm. Van belemmeringen door wet- en regelgeving is in het HBO dan ook geen sprake.

Toch heeft het ontbreken van een centraal overkoepelend orgaan, dat de topsportregelingen op HBO-instellingen coördineert, aanstuurt en controleert, ook nadelen. Het belangrijkste nadeel is dat er geen uniformiteit en duidelijkheid is. (Potentiële) topsporters in het HBO zijn afhankelijk van de medewerking en welwillendheid van de hogeschool en vooral van docenten. Daar zitten grote verschillen tussen.

De praktijk leert dat veel (flexibiliteit) mogelijk is op de hogescholen, mits je er als topsportstudent zelf achteraan gaat en je hier assertief in toont. De verplichte aanwezigheid bij sommige onderdelen, zoals groepsopdrachten en stages, blijft echter een knelpunt.

Kwaliteit van onderwijs

Aangezien er geen minimum urennorm is en het hogescholen vrij staat om topsportstudenten vrijstellingen te verlenen, ligt het gevaar van uitholling van het schoolprogramma en –diploma op de loer. Volgens betrokkenen in het HBO is de dat gevaar echter beperkt. Topsporters worden immers net als reguliere studenten getoetst op alle onderdelen van de studie. Op die momenten moeten zij bewijzen de stof te beheersen. Door hun efficiënte manier van werken en zelfdiscipline blijken topsportstudenten veelal goed te scoren. Alleen hun leerproces is anders: meer flexibel en door middel van meer zelfstudie (afstandsleren).

Begeleiding

In de begeleiding ligt het zwaartepunt vaak in het eerste jaar. Dan moeten sommige topsporters wennen aan het HBO en de manier waarop het onderwijs wordt gegeven. Geleidelijk aan worden de topsporters meer zelfstandig en wordt de begeleiding minder. Er wordt grote zelfstandigheid en assertiviteit van de topsporters verwacht. Over het algemeen gaat dit goed en kunnen ze deze verantwoordelijkheid aan. Een knelpunt hierbij is, zoals eerder genoemd, de diversiteit in de begeleiding en dan met name het onbegrip van sommige begeleiders waardoor de combinatie sport en studie erg moeizaam wordt.

Voorts noemen topsporters zelf de keuze van een geschikte hogeschool en studierichting als knelpunt. Daar zouden ze graag meer ondersteuning bij krijgen. Nu moeten zij na afronding van hun middelbare school goeddeels op eigen houtje zoeken naar een opleiding en hogeschool, die zowel rekening houdt met hun topsportsituatie, als aansluit bij hun interesses.

Financiering

Op financieel gebied vormt de bekostiging van extra studietijd voor topsportstudenten het belangrijkste knelpunt. HBO-instellingen krijgen voor vier jaar geld voor een student. Elke maand dat de student langer doet over de studie moet de instelling zelf bekostigen. Van de topsportstudenten doet naar schatting de helft er langer dan vier jaar over. Dat betekent dus een forse kostenpost voor de school. De Hogeschool van Amsterdam heeft naar aanleiding van dit probleem aangeklopt bij de gemeente. Die heeft hiervoor nu een zogenaamd gemeentelijk 'vertragingsfonds' opgericht, maar dat is een tijdelijke oplossing.

Er is behoefte aan een structurele oplossing. Zolang die er niet is, is de (financiële) ruimte voor individuele begeleiding en voor extra onderwijscapaciteit op het gros van de hogescholen beperkt.

Flexibel studiebeurzenstelsel

De studiebeurs is flexibel. Per maand kunnen studenten besluiten de beurs tijdelijk stop te zetten. Het is wel geregeld en de student moet het in de gaten houden. Zowel bevroegde HBO-studenten zelf, als topsportbegeleiders in het HBO hadden nog nooit van deze mogelijkheid gehoord. Het biedt volgens hen ook geen soelaas, want de vaste lasten lopen ook gewoon door. Voorts blijkt er weinig bekend over extra financieringsmogelijkheden voor topsporters (regelingen van bond en/of school), zowel bij de topsportcoördinatoren als bij de topsporters zelf.

Doorlopende leerlijn

Er is geen sprake van een doorlopende leerlijn. De knelpunten die worden ervaren hebben te maken met nieuwe onderwijsvormen, de vergrote zelfstandigheid en het groepswerk. Ook wordt genoemd dat het niveau van de studenten in het algemeen (dus ook de topsporters) lager is dan vroeger waardoor de overgang moeizamer en langzamer verloopt.

Afstand

De reistijd tussen wonen, studeren en sporten wordt vaak als knelpunt genoemd. Uiteraard is ook dit verschillend per sporter. Op het HBO zijn er vaak weinig (verplichte) contacturen, bijvoorbeeld twee uur per dag, en voor veel topsporters is dat niet de moeite om ver voor te reizen. Of de uren vallen samen met de trainingsuren. De oplossingen die worden aangedragen zijn zelfstudie, afstandsleren en het volgen van lessen bij andere klassen zodat volle lesdagen ingepland kunnen worden.

6 Topsport in het Wetenschappelijk Onderwijs

6.1 WO-topsporters in beeld: aantal, kenmerken en omstandigheden

Aantal

Het aantal topsporters verschilt sterk per universiteit. Toelating tot de topsportregeling is over het algemeen gebaseerd op de statusprofielen van NOC*NSF. Daarnaast is er een aantal universiteiten dat ook sporters zonder status, maar mét een topsportwaardig programma toelaat tot deze regeling. De Radboud Universiteit Nijmegen bijvoorbeeld laat alleen sporters met een status toe tot de regeling. Met studenten die buiten de regeling vallen kan wel rekening gehouden worden.

Ter illustratie zijn in tabel 6 enkele cijfers opgenomen over topsportstudenten van een aantal universiteiten.

Tabel 6 Aantal topsportstudenten (naar status) van een aantal universiteiten

	Totaal	Naar status
Rijksuniversiteit Groningen	60	A,B,HP: Circa.7 categorie 1: 53
Nijmegen radboud Universiteit	20	S1: 4 S2: 13 T1: 2 B: 1
Erasmus universiteit Rotterdam	100	A, B: 30 T1, T2: 70
Universiteit Leiden	42	A,B: 1 of 2 S1, T1: 40
SSWK (Stichting Studenten Wereld Kampioenschappen)	Oneven jaren: 50-100 Even jaren: 50-75	A,B,HP

Afgaande op cijfers van NOC*NSF komen we uit op ruim 50 WO-studenten met een talentstatus.³³ Naar verwachting komt daar nog een aantal seniorentopsporters bij met een A-, B- of HP-status.

Kenmerken en omstandigheden

De situatie in het WO is vergelijkbaar met die in het HBO. Ook universitaire studenten werken doorgaans gedisciplineerd en planmatig, halen over het algemeen goede studieresultaten en presteren vaak zelfs beter dan reguliere studenten, zo geeft de Stichting Studenten Wereldkampioenschappen (SSWK) aan. Een deel van de topsportstudenten loopt wel enige studievertraging op. Een hogere status van de topsporter gaat meestal samen met een hogere trainingsintensiteit en leidt over het algemeen dan ook tot meer vertraging. NOC*NSF heeft uit gesprekken met studenten de ervaring dat voor een deel van de propedeusestudenten studievertraging een knelpunt

Noot 33 Van 712 van de in totaal 1686 topsporters met een talentstatus (IT, NT en B) is bekend wat hun maatschappelijke positie is: zie tabel 2, paragraaf 2.2. Van deze 712 volgen er 27 een WO-studie. Omgerekend naar een totaal van 1686 topsporttalenten zou dat neerkomen op ruim 50 WO-studenten met een talentstatus: $27 / 712 \times 1.685$.

vormt; zij moeten nog wennen aan de discipline en zijn eerder geneigd vakken naar achteren te schuiven. Dit geldt echter ook voor reguliere propeusestudenten.

Naarmate de studenten dichterbij de top (A, B, HP) komen, komt het vaker voor dat zij in een belangrijke sportperiode hun studie al dan niet tijdelijk afbreken en dat zij hun sport op professionele basis gaan uitoefenen. De tak van sport en studierichting kunnen hierin een rol spelen. Het is niet in alle sporten mogelijk om fulltime professional te worden. Voorts vergt de ene sport nu eenmaal een hogere trainingsintensiteit dan de andere. Voor sommige (team)sporten volstaat het om alleen 's avonds te trainen, terwijl andere sporten min of meer op fulltime basis beoefend moeten worden.

Ook leent de ene opleiding zich beter voor een combinatie met topsport dan de andere. Studies waarbij studenten veel verplichte (praktijk)uren hebben (bijv. Geneeskunde) laten zich moeilijker combineren met topsport dan studierichtingen waarbij de student de tijd beter zelf kan indelen en meer vanuit huis kan studeren. Desalniettemin laten de universiteiten in Nijmegen en Groningen weten dat er bij hen een grote diversiteit is in de opleidingen die de topsportstudenten volgen.

6.2 Universiteiten met topsportbeleid: aantallen, faciliteiten en ontwikkelingen

Aantallen

Er zijn in Nederland 14 universiteiten. Alle 14 hebben specifieke faciliteiten en regelingen voor topsporters, maar de verschillen zijn groot. Zie ook verder: tabel 6.

Afstemming, samenwerking en overlegstructuren

Ook binnen het WO is er geen overkoepelende organisatie die zich bezighoudt met topsport. Faculteiten hebben de eindverantwoordelijkheid voor de toepassing en invulling van regelingen. Incidenteel wisselen universiteiten wel op informele wijze informatie uit.

Het SSWK (Stichting Studenten Wereldkampioenschappen) is de enige organisatie die een overkoepelende rol speelt op het gebied van studenten en sport. De SSWK verzorgt de uitzendingen naar Studenten Wereldkampioenschappen (WUC's) in de even jaren en naar de Zomer- en Winter-Universiades in de oneven jaren. SSWK is een dochterstichting van Studentensport Nederland. Sinds mei 2007 is topsport weer een kerntaak binnen Studentensport Nederland, die alle uitvoerende zaken met betrekking tot topsportaangelegenheden heeft gedelegeerd aan de SSWK. SSWK ziet dat het niveau van de studentenkampioenschappen in het WO steeds hoger wordt, aangezien daar de selectie plaatsvindt voor de Europese kampioenschappen.

Op lokaal en regionaal niveau zijn er wel overlegstructuren, zo blijkt ondermeer uit het onderzoek (Van Rooijen e.a., 2002) naar de kwaliteit van de faciliteiten in het Olympisch Netwerk Nederland. Binnen deze structuur maken verschillende universiteiten afspraken met het Olympisch Netwerk en/of sportbonden over criteria voor een topsportwaardig programma, voorwaarden voor deelname aan een topsportregeling en/of topsportbeurs en over onderlinge samenwerking en dergelijke.

Respondenten vanuit het WO geven aan dat dergelijke overlegstructuren op steeds meer plaatsen in Nederland tot stand komen. Steeds vaker ook is de gehele onderwijsskolom hierbij betrokken. Voorbeelden zijn onder meer te vinden in Groningen³⁴, Eindhoven, Rotterdam en Arnhem (Papendal). De status van dergelijke overlegstructuren verschilt. Veelal gaat het louter om informering en uitwisseling van ervaringen, maar soms ook gaat het een stap verder. Dat geldt bijvoorbeeld voor Eindhoven, waar LOOT-school Sint Joris College, ROC Eindhoven, Fontys Hogeschool, TU Eindhoven, de gemeente Eindhoven en ONB een samenwerkingsverband hebben ondertekend. Voorts heeft het Olympisch Netwerk Rotterdam – naast een breed onderwijsplatform waar het MBO, HBO en Universitair onderwijs zitting hebben – een specifieke overeenkomst met de Erasmus Universiteit.

Faciliteiten

Net als binnen het MBO en HBO zijn ook universiteiten goeddeels autonoom waar het gaat om het toekennen van speciale faciliteiten, vrijstellingen en examenregelingen voor topsportstudenten. De SSWK geeft aan dat studenten het meest baat hebben bij een flexibel rooster, flexibele tentamens en aanpassingen in het studieprogramma. Volgens het SSWK zien de topsportregelingen van universiteiten er op papier over het algemeen goed uit. Na deel is volgens hen dat deze regelingen niet bindend zijn en dat de toepassing in de praktijk sterk afhankelijk is van de individuele studieadviseur. De faciliteiten, die universiteiten aanbieden liggen op velerlei gebied: het aanpassen van het studieprogramma, het verschuiven/meermaals aanbieden van tentamens, sportfaciliteiten van het universitair sportcentrum, sponsoring van materialen, vergoeden van trainingsstages en wedstrijden in het buitenland (beide Universiteit Utrecht) en huisvesting. Over het algemeen worden aan het begin van het jaar het onderwijsprogramma en het sportprogramma met elkaar vergeleken en gekeken wat er nodig is om deze op elkaar aan te sluiten. In Groningen wordt op basis hiervan dan bekeken wat er moet gebeuren om het compatibel te maken. Dit kan een extra kans voor een toets betekenen of een mondeling in plaats van een reguliere toetsing. Volgens de universiteit is het moeilijk om alles in regels te vatten, maar loopt het op maat maken van het programma goed. In Nijmegen houdt de regeling in dat docenten een 'inspanningsverplichting' hebben om naar redelijkheid onderwijs flexibel aan te bieden.

Tabel 7 geeft een globaal overzicht van de faciliteiten per universiteit.

Noot 34 Topsport Steunpunt Noord organiseert drie tot vier keer per jaar een bijeenkomst voor (top)sportgerichte onderwijsinstellingen uit de gehele onderwijsskolom.

Tabel 7 Universiteiten en hun topsportfaciliteiten

Universiteit	Faciliteiten
Universiteit Twente	Topsportregeling, tentamens verschuiven
Wageningen Universiteit	Topsportregeling; 1 jaar op kosten UV sporten. Topsportondersteuning; plannen en advies + financiën. Examens verplaatsen + vervangende opdrachten
Radboud Universiteit Nijmegen	Topsportregeling; flexibel onderwijs; praktische onderwijsondersteuning (laptop + finan); Afstudeersteun(fonds), sportfaciliteiten; ondersteuning studentensportver.
Universiteit Maastricht	Topsportregeling; flexibel onderwijs, financiën, trainingsfaciliteiten, bemiddeling huisvesting
TU Delft	Financiële regeling + mogelijkheid beurs. Sportfaciliteiten Sport-sponsoring + ondersteuning in natura, voorzieningen op gebied van onderwijs + examens
Universiteit Leiden	Topsportfonds en studeerbaar programma
Rijksuniversiteit Groningen	Topsportregeling/Topsportbeurs: max 2 jr a € 2448,49 per jaar, aanpassen studieprogramma, sport- en krachtkaart
Universiteit Utrecht	Topsportregeling: Aanpassing studieprogramma, Dispensatie voor studievoortgangregelingen, Extra faciliteiten of tentamenvoorzieningen vergoeding trainingsstages/wedstrijden buitenland, sportkaart, Onkostenvergoeding bij studievertraging ontstaan door topsport, Sponsoring van materialen, Hulp bij zoeken professionele begeleiding
Universiteit van Amsterdam	Topsportregeling: geïntegreerd studie- en sportplan, aanpassen studieprogramma, verschuiven tentamendata (voor A, B, HP), sportkaart, financiële ondersteuning: vanuit de UvA gift max. 12 mnd. (niet- A)
Vrije Universiteit Amsterdam	Topprestatieregeling; individueel afleggen tentamens, verplaatsen/alternatieve invulling verplichte practica/colleges, volgen studieonderdelen 1 ^e jaar in 2 ^e jaar
Universiteit van Tilburg	Topsportpas: begeleiding: vaststellen studieprogramma met studieadviseur, monitoren studieresultaten studentendecaan, faciliteiten: aanpassing rooster en tentamens, max. 12 mnd. financiële ondersteuning (periode basisbeurs), Faciliteiten Sportcentrum, faciliteiten ONB
Erasmus Universiteit Rotterdam	Erasmus topsportbureau: ondersteuning op studiefaciliteit: BSA, topsportdecaan, begeleiding studieplanning en financieel gebied: fonds met topsport R'dam tegemoetkoming van max. 700 euro per jaar
TU Eindhoven	2 extra studiejaar behoort tot de mogelijkheden, verder niet bekend
Open Universiteit	overeenkomst met NOC*NSF Financiële ondersteuning via het afstudeerfonds (max. 12 mnd.) geen inschrijvingskosten. Gratis: studieboeken, studiebegeleiding, drie tentamenkansen gratis, eigen studiecoach, lenen van een laptop, aanpassingen tentamens, evt. virtuele studiebegeleider/meetings

Bron; NOC*NSF en websites universiteiten. Indien niet anders vermeld: topsportregeling houdt in: mogelijkheid verschuiven tentamens, practica, stages etc.

Plaatselijke omstandigheden (inzet College van Bestuur, sportprominenten, topsportclubs in de omgeving enz.) hebben volgens de Radboud Universiteit Nijmegen invloed op het topsportbeleid van universiteiten. Maar naar indruk van de universiteit komen de faciliteiten van universiteiten voor topsporters in grote lijnen overeen. Er is echter ook een aantal universiteiten dat er in positieve zin uitspringt. Onder andere de Rijksuniversiteit Groningen profileert zich sterk met sport. Dit blijkt onder meer uit het feit dat zij een topsportteam, Jong Oranje dames Hockey, gaat adopteren. De universiteit loopt bovendien voor op het gebied van de financiële tegemoetkoming en biedt topsportstudenten twee jaar beurs aan. Het systeem is vergelijkbaar met de vergoeding voor bestuursdeelname.

Verschillende betrokkenen geven aan dat het goed zou zijn om een landelijk universitair topsportoverleg en landelijk beleid hieromtrent te creëren. Onder meer acht men meer uniform beleid wat betreft financiële ondersteuning van topsportstudenten wenselijk, om studenten zo meer duidelijkheid te geven over wat zij op financieel gebied kunnen verwachten. Nu bieden de meeste universiteiten topsportstudenten een financiële tegemoetkoming aan voor vertraging die tijdens de basisbeursperiode is opgelopen door topsport. Het initiatief voor een landelijk topsportoverleg zou volgens betrokkenen moeten uitgaan van NOC*NSF.

6.3 Knelpunten en belemmeringen

Regelgeving, begeleiding en faciliteiten

Net als hogescholen hebben ook universiteiten veel vrijheid in het toekennen van vrijstellingen aan topsportleerlingen en het uistellen van examens. Van een wettelijke urennorm, zoals in het VO en MBO, is geen sprake. De mate van flexibiliteit is dus in handen van de universiteiten, faculteiten en docenten. En van de topsporters zelf: zij moeten zelf regelingen treffen met faculteit en docenten. De indruk van betrokkenen is dat dat over het algemeen goed gaat, want academische studenten scoren goed op punten als zelfdiscipline, zelfwerkzaamheid en het plannen van hun studie. Op veel universiteiten is er in geval van knelpunten wel een specifiek aanspreekpunt voor topsportstudenten en als die er niet is kunnen topsportstudenten met problemen rond de studievoortgang – net zoals andere studenten overigens – terecht bij de reguliere studieadviseur. Andere veel voorkomende topsportfaciliteiten op universiteiten zijn: verlenging van de studietijd, het verschuiven/meermaals aanbieden van tentamens en het beschikbaar stellen van sportfaciliteiten.

Practica en stages

Universitair onderwijs wordt gekenmerkt door zelfstandig onderwijs. Veel studies kennen weinig verplichte uren en studenten kunnen vaak grotendeels hun eigen tijd indelen. Practica vormen hierop meestal een uitzondering. Deze practica kunnen in sommige gevallen vervangen worden door een andere opdracht, maar niet altijd. De universiteiten geven aan dat studies met veel practica en stages, zoals geneeskunde en bètastudies, hierdoor moeilijk te combineren zijn met topsport. Wel kunnen sporters er onder andere in Groningen voor kiezen om één jaar over twee jaar uit te smeren. Mogelijk volgen mede hierdoor toch relatief veel topsporters aan de Rijksuniversiteit Groningen een opleiding in de medische sector.

Uitholling

Geen van de bevroegde universiteiten is bang voor uitholling van het onderwijsprogramma. Een academische opleiding heeft vaststaande kwalificaties waaraan elke afgestudeerde, dus ook topsporters, moet voldoen. Meer flexibiliteit betekent slechts dat de topsportstudenten soms langer over hun studie doen of op andere momenten examens kunnen afleggen. Maar aan het eind van de rit moeten zij aan dezelfde normen voldoen. Wel beperkt de keuze voor een topsportcarrière soms de studiekeuzemogelijkheden: zoals gezegd laat de ene studie zich beter combineren met een intensief sportprogramma dan de andere. Bovendien is het combineren van topsport met een (zware) universitaire studie zeker niet voor iedereen weggelegd; wellicht ziet een aantal topsporters al bij voorbaat af van een academische opleiding.

Financiering en studiebeurs

Financiële regelingen voor topsportstudenten, zoals verlenging van de studietijd, wordt door de universiteiten zelf betaald. De bevraagde universiteiten kunnen niet aangeven in hoeverre topsportstudenten gebruik maken van het flexibele beurzenstelsel, omdat studenten dit soort zaken zelf moeten regelen. Wel geeft de Radboud Universiteit Nijmegen aan dat er weinig gebruik wordt gemaakt van de regeling tot financiële tegemoetkoming van een jaar. De regeling is alleen van toepassing voor studenten in de prestatiefase. Wanneer studenten in de leenfase zijn terechtgekomen geldt de regeling niet meer. Dit beperkt de mate waarin studenten hier aanspraak op kunnen maken. Ter illustratie: op de Radboud Universiteit in Nijmegen hebben in ongeveer zes jaar tijd slechts ongeveer drie sporters van deze regeling gebruik gemaakt.

Volgens SSWK zou NOC*NSF nog meer dan nu kunnen investeren in de benodigde faciliteiten voor studententopsporters om zich internationaal te bewegen.

Afstand

De Rijksuniversiteit Groningen geeft aan dat het belangrijk is om de reistijd van topsportstudenten te beperken. Momenteel wordt uitgegaan van de trainingslocatie en wordt hier onderwijs bijgezocht. Het lijkt de universiteit beter om te kijken waar goed onderwijs is en om daar als bond de selectie te vestigen.

7 Topsport en onderwijs: overallanalyse, conclusies en aanbevelingen

In dit afsluitende hoofdstuk blikken we in paragraaf 7.1 eerst kort terug op de in de voorgaande hoofdstukken gepresenteerde resultaten. De antwoorden op de in paragraaf 1.2 geformuleerde onderzoeksvragen komen hier aan bod. Vervolgens biedt paragraaf 7.2 ruimte voor een blik in de toekomst. Welke stappen moeten worden gezet om de combinatie topsport en onderwijs te verbeteren en welke aanbevelingen kunnen we, op basis van de bevonden resultaten, doen?

7.1 Overallanalyse en conclusies

In hoofdstuk 2 tot en met 6 zijn de onderzoeksvragen impliciet beantwoord; voor zover dat althans mogelijk was op basis van de beschikbare gegevens (secundaire analyse). Ten behoeve van het overzicht hebben we de antwoorden op de onderzoeksvragen nog eens overzichtelijk gerangschikt per onderwijssoort: zie bijlage 5. Dit schema maakt ook direct duidelijk waar nog witte (onderzoeks)vlekken zitten.

Op deze plaats vatten we de belangrijkste conclusies samen:

- De recente invoering van de nieuwe (talent)profielen heeft geleid tot een meer selecte groep (potentiële) topsporters: in totaal gaat het om 712 topsporters (senioren: A, B, HP) en 1685 talenten (junioren: I, N, B).
- Onderwijsinstellingen – van VO³⁵ tot en met WO – hanteren tot op heden een veel ruimere definitie van (potentiële) topsporter: voetballers als ook regionale talenten, die veel trainingsuren maken maar geen uitzicht hebben op internationale prestaties, worden meegeteld. Dat vertroebelt niet alleen het beeld, het zorgt er ook voor dat er minder tijd en geld overblijft voor de (potentiële) topsporters mét een officiële status van NOC*NSF. Hier wordt tegenin gebracht dat deze sporters in een leeftijdsfase verkeren, waarin nog volop ontwikkeling mogelijk is en nog niet goed te zeggen valt wie de top wel of niet zal behalen.³⁶
- Er is momenteel geen volledig landelijk overzicht, waarin het aantal topsporters met status wordt uitgesplitst naar onderwijssoort en leeftijds-groep. NOC*NSF heeft daar onlangs wel een begin mee gemaakt. Ook Olympische Netwerken en onderwijsinstellingen beschikken vaak niet over volledige gegevens over 'hun' topsporters (status, leeftijd, opleidingsniveau en dergelijke).
- Door toenemende trainingsintensiteit wordt het organiseren van school om de sport heen een steeds complexere aangelegenheid. Betrokkenen – zowel vanuit het onderwijs als de sport – achten meer onderwijsflexibiliteit noodzakelijk opdat sporters op topniveau kunnen presteren.

Noot 35 Ook LOOT-scholen hanteren een veel ruimere definitie.

Noot 36 De nieuwe (talent)profielen staan momenteel nog ter discussie. Onderwijsinstellingen en ook bonden pleiten voor een minder strenge afbakening van de selectie van talenten, waarbij de 'oude' T2 sporters hun status verliezen.

- De onderwijswetgeving biedt scholen in beginsel ruimte om het onderwijsprogramma af te stemmen op de behoefte van topsportleerlingen tot en met 17 jaar³⁷: scholen kunnen leerlingen in de gelegenheid stellen om gemiste uren op andere momenten (eventueel inclusief vakantieperiodes) in te halen (spreidings- en compensatiemogelijkheden) en om in uitzonderlijke situaties vrijstelling te verlenen van verplichte deelname aan onderwijsactiviteiten. Voorwaarde hiervoor is dat afspraken van te voren duidelijk worden verantwoord, vastgelegd en overlegd met de leerplichtambtenaar. Van deze mogelijkheden wordt echter beperkt gebruik gemaakt.
- In plaats hiervan kiezen scholen in het VO en MBO er doorgaans voor om geen melding te maken van verleende vrijstellingen aan topsportleerlingen, waarmee zij de onderwijsregels (urennorm) feitelijk overtreden. Bij uitzondering komt verzuim door (top)sport ook voor in de hogere groepen van het primair onderwijs, maar de omvang hiervan is niet bekend. Hogescholen (HBO) en universiteiten (WO) hebben vanwege hun autonome positie meer vrijheden; regelgeving vormt hier niet de bottleneck.
- In het verlengde van voorgaande ervaren betrokkenen in het VO en MBO dat de urennorm en verplichte stages zich moeilijk laten combineren met topsport op het hoogste niveau. Aanpassing van de urennorm wordt noodzakelijk geacht voor sporters uit in ieder geval categorie III van de nieuwe talentprofielen (meest intensief programma).
- Volgens betrokkenen kan een lagere urennorm voor topsportleerlingen worden onderbouwd door ervaringen en vaardigheden (talen, presentatievaardigheden enz.), die zij opdoen in en door hun sport, op te vatten als competenties. Van uitholling van het onderwijsprogramma is volgens betrokkenen bovendien geen sprake, aangezien ook topsportleerlingen op toetsmomenten moeten bewijzen de stof te beheersen: slechts hun leerproces is soms anders en meer flexibel (zelfstudie, afstandsleren, enz.) of zou dat moeten zijn.
- In de gehele onderwijskolom is de facilitering van (potentiële) topsporters sterk afhankelijk van de medewerking en welwillendheid van scholen en docenten, alsmede van de assertiviteit en het organiserend vermogen van de sporter zelf. Vaak lukt het sporters om maatafspraken te maken met hun onderwijsinstelling en docenten, maar hierin heeft de sporter geen garanties en het kost tijd en energie; tijd en energie die beter besteed kan worden.
- Het faciliteren van topsporters, en dan met name de extra onderwijsbegeleiding, is een kostbare zaak voor scholen. Dat weerhoudt scholen er echter niet van zich op het gebied van topsport te profileren: in de gehele onderwijskolom zijn er tal van onderwijsinstellingen met topsportbeleid en/of een topsportregeling. Er bestaan echter grote verschillen in de faciliteiten die (potentiële) topsporters worden geboden.

Noot 37 De leerplichtwet geldt voor alle leerplichtige leerlingen; dat wil zeggen alle leerlingen tot en met 17 jaar. De leerplichtwet schrijft per schoolsoort voor hoeveel tijd een leerling onderwijs krijgt. In het VO geldt een urennorm van 1040 uur per jaar en in het MBO van 850 uur. Voor topsportleerlingen op LOOT-scholen (VO) geldt een aangepaste urennorm van 800-850 uur.

- Een weloverwogen, passende schoolkeuze kan voor sporters dan ook veel verschil maken. Maar door beperkte informatievoorziening in combinatie met het ontbreken van uniformiteit, uitwisseling en afstemming – zowel binnen als tussen de verschillende onderwijssoorten³⁸ – moeten (potentiële) topsporters goeddeels hun eigen weg vinden in het onderwijsveld: (top)sport en onderwijs zijn nog te veel gescheiden werelden.
- Het concept Centra voor Topsport en Onderwijs (in oprichting) is kansrijk, want neemt knelpunten als reistijd, afstemming van roosters, trainen met team op niveau, aanwezigheid van goede coach, trainer et cetera grote deels weg. Het vraagt echter wel om een zorgvuldige screening van topsporters, aangezien het interne verblijf een ingrijpende verandering betekent voor deelnemers.

7.2 Aanbevelingen

In het verlengde van bovenstaande conclusies sluiten we af met een aantal aanbevelingen. Het gaat hier om aanbevelingen van DSP-groep aan de werkgroep sport- en studietalent van het ministerie van OCW, het ministerie van VWS en NOC*NSF.

- Scholen in het voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs en in mindere mate in het primair onderwijs moeten uitdrukkelijk en expliciet worden gewezen op de ruimte die de huidige onderwijswetgeving al biedt voor spreidings- en compensatiemogelijkheden als ook voor het verlenen van vrijstellingen aan (potentiële) topsporters. Om gebruik van deze ruimte voor scholen te vereenvoudigen is de ontwikkeling van een handreiking/format in dit kader gewenst.
- Om te voorkomen dat elke school het wiel opnieuw moet uitvinden en om te voorkomen dat de ene leerplichtambtenaar veel soepeler omgaat met aangevraagde vrijstellingen dan de andere, is het bovendien aan te bevelen om, voorbeeldmatig, globale richtlijnen voor vrijstellingen voor (potentiële) topsporters op te stellen.³⁹
- Vooralsnog bestaat er onvoldoende onderbouwing voor de stelling van diverse betrokkenen dat de urennorm voor een (kleine) groep topsporters een onoverkomelijk knelpunt vormt. De sport dient daarom beter inzichtelijk te maken welke urennorm en vrijstellingen wenselijk dan wel nodig zijn voor welke categorie topsporters en waarom.
- Op zichzelf staat het onderwijsinstellingen natuurlijk vrij om hun topsportfaciliteiten open te stellen voor sporters met én zonder officiële status. Geadviseerd wordt echter om afwijkingen van het onderwijsprogramma (vrijstellingen en aanpassing van urennorm) in principe alleen te verlenen aan topsporters en topsporttalenten met een officiële status. Dat schept voor iedereen duidelijkheid.
- Binnen zowel de sport als het onderwijs (topsportscholen) wordt gezocht naar en ervaring opgedaan met alternatieve onderwijsvormen en leeromgevingen, bedoeld om de flexibiliteit voor topsporters te verhogen. Daarbij gaat het onder meer om ELO (elektronische leeromgeving) en de invulling van een deel van de onderwijsactiviteiten in de sportcontext.

Noot 38 NOC*NSF geeft aan dat er in dit verband mogelijk behoefte is aan een overkoepelend orgaan voor coördinatie van sport en onderwijs.

Noot 39 NOC*NSF heeft reeds een begin gemaakt met het onderscheiden (en legitimeren) van benodigde vrijstellingen en faciliteiten per categorie topsporter.

Nader onderzoek is gewenst om duidelijkheid te krijgen over de meerwaarde en consequenties van dergelijke methoden.

- (Top)sport en onderwijs zijn nog te veel gescheiden werelden, terwijl het in het belang van de (potentiële) topsporter is dat die werelden op elkaar aansluiten. Om dat te doorbreken is er een verbindende schakel nodig: een 'personal coach', bij voorkeur aangesteld bij het Olympisch Netwerk, die de sporter (alleen degenen met een officiële status; een overzichtelijke groep) in zijn of haar sport- en schoolloopbaan volgt en begeleidt.
- Opdat sporters een afgewogen schoolkeuze kunnen maken en opleidingen beter op elkaar aansluiten (doorlopende sportleerlijn), dienen de topsportfaciliteiten die onderwijsinstellingen bieden onderling beter vergelijkbaar en transparant te worden. Er dient inzicht te komen in het verschil in faciliteiten tussen topsport- (onder meer LOOT) en reguliere scholen, maar ook tussen topsportscholen onderling. Dergelijke gegevens zouden centraal geregistreerd en bijgehouden moeten worden, als ook opvraagbaar moeten zijn voor topsporters (bijvoorbeeld op een website).⁴⁰
- Ten behoeve van de uniformiteit, vergelijkbaarheid en uitwisseling dient binnen en tussen de verschillende onderwijssoorten en onderwijsinstellingen afstemming plaats te vinden over de faciliteiten voor topsporters. Een 'LOOT'-achtige structuur, zoals het voortgezet onderwijs die kent, kan ook uitkomst bieden in de andere onderwijssoorten. Het grote voordeel hiervan is dat er een officiële overlegstructuur is en in gezamenlijkheid beslissingen kunnen worden genomen, uitgevoerd en bekostigd.
- Het is de vraag of de omvang van topsport in het primair onderwijs van dien aard is dat een dergelijke structuur hier veel voordelen biedt. Nader onderzoek is nodig om zicht te krijgen op het aantal basisscholen met topsporttalenten en -faciliteiten.
- Om passende ondersteuning en beleid mogelijk te maken is het zaak om het cijfermatig overzicht van (potentiële) topsporters uitgesplitst naar onderwijssoort en leeftijdsgroep op korte termijn te completeren en vervolgens up-to-date te houden.
- Om zicht te krijgen op knelpunten, veranderingen en ontwikkelingen verdient het aanbeveling om met enige regelmaat te peilen c.q. monitoren hoe (potentiële) topsporters, als ook betrokkenen vanuit zowel sport als onderwijs, aankijken tegen de combinatie topsport en onderwijs.

Noot 40 In dit verband valt tevens te denken aan een 'classificatiesysteem', waarbij een onafhankelijke partij bepaalt hoeveel sterren een onderwijsinstelling met haar topsportfaciliteiten 'verdient'.

Bijlagen

Bijlage 1 Geraadpleegde bronnen

- Bottenburg, M. van, C. Roques & S. Smit (2003). *Ontwikkelingen in het topsportklimaat in Nederland (1998-2002): verslag van de 1-meting (2002) en vergelijking met de 0-meting (1998) van het topsportklimaat in Nederland*, 's-Hertogenbosch/Nieuwegein: W.J.H. Mulier Instituut/Arko Sports Media.
- Bottenburg, M. van & S. Smit (2000). *Het topsportklimaat in Nederland*, 's-Hertogenbosch: Diopter - Janssens & Van Bottenburg bv/NOC*NSF.
- Felix, C. en S. Karsten (2006). *Potentiële topsporters in het mbo*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- Hoogbergen, M. (2002). *Met LOOT naar de top. De praktijk en de toekomst van onderwijs en topsport*. Utrecht: Sardes.
- Jonker, L. (2007). *Strategic Knowledge and Young Talented Athletes: The Relationship between Sport and School*. Groningen: Universiteit Groningen.
- Rooijen, F. van, Krijns, T. & Urbanus, C. (2002). De kwaliteit van de faciliteiten in het Olympisch Netwerk Nederland. Amsterdam: Topsport Amsterdam.
- NOC*NSF. *Nationaal Coach Platform - Kritische succesfactoren in talentontwikkeling*. Arnhem: NOC*NSF.
- Onderwijsraad (2004). *Hoe kan onderwijs meer betekenen voor jongeren?* Den Haag: Onderwijsraad.
- Alliantie School en sport samen sterker (2008), *Handboek Bewegen en sport in het mbo, 2007* DeltaHage Den Haag.
- Een klasse apart, Olympisch netwerk Gelderland.

Websearch

o.a.

www.stichtingloot.nl

www.sport.nl

www.ocw.nl

<http://www.bewegenensportbve.nl/>

<http://www.hbo-raad.nl/>

www.roc.nl

www.vsnu.nl

Bijlage 2 Respondenten

Sport

- Marti ten Kate, NOC*NSF
- Saskia Faber, NOC*NSF
- Erik-Jan Koers, NOC*NSF
- Ad Roskam, NOC*NSF
- Jos Kuipers, Olympisch Netwerk Brabant / Topsport Brabant
- Steef van den Boom, Rotterdam Topsport
- Charles Urbanus, Olympisch netwerk
- Alberthe van de Sluys, Randstad, topsportcoördinator, Studiebegeleiding CTO in oprichting
- Marcel van den Berg, Algemeen Manager Topsport Steunpunt Noord
- Maarten van Bottenburg, Mulier Instituut

Sportbonden

- Piet Hubers, Manager voetbaltechnische zaken, KNVB
- Ger van Haasteren, studiebegeleider nationale jeugdteams, KNVB
- Mark Wolfertz, manager toptennis, KNLTB
- Roel Bron, Consulent Topsport, KNGU
- Gerben Wiersma, hoofdtrainer turnen dames, NTO Heerenveen

Voortgezet onderwijs

- Rudmer Heerema, Stichting LOOT
- Jaap Breur, topsportmanager, Beekdallyceum
- Paulien Houtepen, coördinator LOOT project, Pleincollege Sint Joris

MBO

- Betrokken van de 6 pilots MBO LOOT
- Joost van Maanen, ROC Nijmegen – Johan Cruijff College

HBO

- Cees Vervoorn, directeur ALO / hogeschool Amsterdam
- Mariëtta Broersma, topsportcoördinator Randstad Topsport Academie
- Appie Krijnsen, topsportcoördinator HAN
- Gineke Schuiling, studentendecaan Hanzehogeschool Groningen
- Afdeling Communicatie van HBO-raad

WO

- Hans Smijer, decaan, Radboud Universiteit Nijmegen
- Cees Reitsma, topsportcoördinator, Rijksuniversiteit Groningen
- Rob Cuppen, voorzitter Stichting Studenten Wereldkampioenschappen (SSWK), directeur Universitair Sport Centrum Radboud Universiteit Nijmegen
- Universiteit Leiden: studentendecaan M.F.M. Melchers gesproken.
- Erasmus universiteit Rotterdam: Erasmus Topsport Bureau

Topsporters

- Groep van 8 topsporters te Papendal: leeftijd: 15-19 jaar
- 2 topsportstudenten van de HAN
- 2 topsportstudenten van de Hanzehogeschool Groningen
- 2 topsportleerlingen Beekdallyceum

Bijlage 3 Talentprofielen

Indeling oude talentprofielen:

S1 (Senioren [Inter]Nationaal, onder wie ook de A-, B- en HP-sporters), S2 (Senioren Regionaal), T1 (Jeugd [Inter]Nationaal) en T2 (Jeugd Regionaal).

Indeling nieuwe talentprofielen maakt gebruik van een indeling van topsporters in drie categorieën:

- Categorie I: De omvang van het sporttechnisch programma is tot 12 uur per week. Dit bestaat uit dagelijks 1,5 uur training en 4 tot 5 uur in het weekend voor trainingen en wedstrijden. Daarnaast is er een enkele internationale wedstrijd of meerdaags toernooi op doordeweekse dagen. Voor deze groep zijn er geen bijzondere onderwijsvoorzieningen nodig. Het gaat hier om Incidentele vrije dagen en verplaatsing van toetsen of examens.
- Categorie II: De omvang van het sporttechnisch programma is 12 tot 16 uur. Dit bestaat uit dagelijks 1,5 tot 3 uur training in een enkele sessie en 4 tot 5 uur in het weekend voor trainingen en wedstrijden. Daarnaast zijn er meerdere internationale wedstrijden en meerdaagse toernooien op doordeweekse dagen. Het gaat hier om een prestatieniveau met internationaal perspectief (Lid Nationale Selectie sportbond). Benodigde onderwijsvoorzieningen voor deze groep zijn: roosteraanpassingen (aangepaste begin of eindtijd v.h. lesrooster), regelmatig vrije dagen, verplaatsing toetsen of examens, aangepast studietempo (?) en extra individuele studiebegeleiding.
- Categorie III: De omvang van het programma is 20 uur of meer per week. Dit bestaat uit dagelijks 2 trainingssessies van 1,5 tot 3 uur. Daarnaast zijn er meerdere internationale wedstrijden en meerdaagse toernooien op doordeweekse dagen. Benodigde onderwijsvoorzieningen voor deze groep zijn: roosteraanpassingen (sterk beperkt aantal contacturen), aangepast studietempo (?), regelmatig vrije dagen, verplaatsing toetsen of examens, extra individuele studie en loopbaanbegeleiding en afstemming met de sportcoach.¹¹

Bij het opstellen van een talentprofiel wordt ervan uitgegaan dat de criteria in het profiel zijn afgeleid van het Meerjaren Opleidingsplan van de sportbond. In het meerjarenopleidingsplan staan de richtlijnen voor de opleiding van talenten in de verschillende opleidingsfasen / leeftijdsgroepen. De richtlijnen zijn afgeleid van een internationale vergelijking of benchmark en geven een loopbaanontwikkeling weer welke een reëel uitzicht biedt op de mondiale top 8 bij de senioren.

Groep	Leeftijdsprofiel	Prestatieprofiel	Programmaprofiel
Internationaal talent	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Senioren -1. ▪ Oudste leeftijdsgroep voorafgaand aan de senioren leeftijd met uitloop van maximaal drie jaar ▪ Oudste Nationale Team voorafgaand aan senioren team ▪ Leeftijdsgroep op basis van certificering of nog vast te stellen volgens richtlijnen certificering, i.o.m de bond 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Internationaal, individueel top 16 of team / ploeg top 10 van de leeftijdscategorie senioren -1 ▪ Wereldranglijst top 16 senioren -1 ▪ Seniorenranglijst per sporttak te bepalen (indicatie top 100 single events / late specialisatie, top 50 multiple events / vroege specialisatie) ▪ Prestatieniveau voldoet aan normen meerjaren opleidingsplan met uitzicht op top 8 niveau senioren 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lid Nationale Selectie of Nationaal Team ▪ Programma voldoet aan normen meerjaren opleidingsplan met uitzicht op top 8 niveau senioren ▪ Trainingsprogramma meer dan 1,5 uur per dag exclusief reistijd. ▪ Trainingsprogramma meer dan 10 uur per week. ▪ Trainingsstages en wedstrijden in buitenland meer dan 25 dagen per jaar / seizoen.
Nationaal talent	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Senioren -1 en -2 ▪ Leeftijdsgrens senioren met aanloop van maximaal 5 jaar en uitloop van drie jaar ▪ Individuele Sporten: Leeftijden waarin ploegen internationaal vertegenwoordigend worden uitgezonden door de sportbond ▪ Teamsporten: Leeftijdsgroepen waarin Nationale Junioren Teams Nederland vertegenwoordigen ▪ Leeftijdsgroep op basis van certificering of nog vast te stellen i.o.m. bond 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Internationaal, individueel top 16 of team / ploeg top 10 van de leeftijdscategorie senioren-1 en senioren-2 ▪ Lid van selectie in voorbereiding op EJK of WJK ▪ Prestatieniveau voldoet aan normen meerjaren opleidingsplan met uitzicht op top 8 niveau senioren 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lid Nationale Selectie of Nationaal Team ▪ Trainingsprogramma meer dan 1 uur per dag exclusief reistijd. ▪ Trainingsprogramma meer dan 8 uur per week. ▪ Trainingsstages en wedstrijden in buitenland meer dan 14 dagen per jaar / seizoen. ▪ Programma voldoet aan normen meerjaren opleidingsplan met uitzicht op top 8 niveau senioren
Beloften	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Senioren -2 en -3 ▪ Leeftijdsgrens senioren-1 (ondergrens) met aanloop van maximaal 7 jaar ▪ Individuele en teamsporten: Beste vijf per geboortjaar volgens talentvolgsysteem (gerelateerd aan aantal beoefenaren van de wedstrijd sport) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nationaal top 5 leeftijdsgroep ▪ Prestatieniveau voldoet aan normen meerjaren opleidingsplan met uitzicht op top 8 niveau senioren 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lid Nationale Selectie of Nationaal Team ▪ Programma voldoet aan normen meerjaren opleidingsplan met uitzicht op top 8 niveau senioren ▪ Trainingsprogramma meer dan 1 uur per dag exclusief reistijd ▪ Trainingsprogramma meer dan 8 uur per week

Talenterkenning zijn alle sportactiviteiten die sporters, ouders en begeleiders inzicht geven in de mate van talent van de sporter en het potentieel voor verdere ontwikkeling. Dit programma wordt aantoonbaar uitgevoerd naar normen en richtlijnen van de sportbond. Het trainings- en wedstrijdprogramma is dusdanig intensief dat een realistisch inzicht in de mate van talent en het ontwikkelingspotentieel kan worden verkregen. Het proces van talenterkenning duurt in de regel 3 tot 5 jaar.

Talentontwikkeling zijn alle activiteiten die de opleiding van talenten tot het vak van topsporter vormen. Dit programma wordt aantoonbaar uitgevoerd naar normen en richtlijnen van de sportbond of een door die bond daartoe aangewezen (Topsport) organisatie. Voor de opleiding is een curriculum vastgesteld, waarin normen en richtlijnen voor de activiteiten uit het meerjarenprogramma en de beoogde ontwikkeling van de sporter wordt beschreven. Het trainings- en wedstrijdprogramma voldoet aan de internationale norm met een reëel uitzicht op een internationale topositie. De opleiding tot het vak van topsporter duurt in de regel 5 tot 8 jaar. De Talentprofielen richten zich *niet* op talenten in de programma's gericht op *talenterkenning* omdat hier in de regel geen extra voorzieningen nodig zijn. Voor sporten waar dit wel het geval is kan maatwerk worden toegepast. In de programma's gericht op *talentontwikkeling* worden de trainings- en wedstrijdprogramma's dermate intensief dat extra voorzieningen noodzakelijk zijn.

Daarmee moet de doelgroep dus aan drie (sets van) criteria voldoen:

- 1 Zij behoren tot de *leeftijdsgroep* waarbij talenten als zodanig zijn herkend op basis van een reële inschatting van het te bereiken prestatieniveau bij de senioren
- 2 Zij tonen een *prestatieniveau* dat gerelateerd aan hun leeftijd en trainingsprogramma uitzicht biedt op ontwikkeling richting internationale top
- 3 Zij volgen een *trainings en wedstrijdprogramma*, onder regie van de sportbond en passende begeleiding, dat voldoet aan de internationale norm voor de betreffende leeftijd in de betreffende tak van sport en dat in het recente verleden aantoonbaar tot aansluiting op het internationale niveau heeft geleid.

Leeftijdsprofiel: In dit blok wordt de leeftijd van de betreffende groep talenten aangegeven in kalenderleeftijd en benaming van de leeftijdsgroep die bij wedstrijden wordt gebruikt (bijv. jeugd of junioren). Als voor certificering van het opleidingsprogramma voor talenten onder regie van de sportbond de leeftijdsgrens voor senioren en senioren-1 is vastgesteld dient deze hier te worden gehanteerd. Dat gebeurt op basis van de volgende richtlijn: senioren-1 is de leeftijdsgroep die internationaal vooraf gaat aan de senioren leeftijd. Voor deze leeftijdsgroep wordt in de regel een WJK georganiseerd. Is dit niet het geval kan naar de leeftijd in de mondiale top 16 worden gekeken. De jongste leeftijden die bij uitzondering voorkomen kunnen hierbij nog tot de groep Senioren-1 worden gerekend.

Prestatieprofiel: In dit blok worden criteria voor het prestatieniveau opgenomen. Dit kan in meetbare prestaties, wedstrijdresultaten, (inter)nationale ranking of (inter)nationaal speelniveau. Bij teamsporten en ploegonderdelen wordt altijd uitgegaan van de samenstelling van Nationale Selecties voor de betreffende leeftijdsgroep. De criteria dienen gebaseerd te zijn op internationale normen.

Programmaprofiel: In dit blok worden de criteria voor het door het talent gevolgde programma opgenomen. Dit kan in omvang van het trainingsprogramma, in omvang en niveau van het wedstrijdprogramma in competitieniveau of combinaties daarvan. Het programma moet de verdere planmatige ontwikkeling van het talent borgen. De criteria dienen gebaseerd te zijn op internationale normen

(Bron: NOC*NSF)

Bijlage 4 Groepsinterview met topsportstudenten

Respondenten:

Naam	Sekse	Leef-tijd	Sport	Status	School	Soort onder-wijs	Opleiding	Jaar
P	V	18	badminton	Nationale senioren selectie	ROC Rijn IJssel	MBO	Marketing communicatie	2
D	V	17	handbal	Jong Oranje	Hoge economische school Rotterdam	HBO	Sport marketing en management	1
M	V	19	handbal	Jong Oranje	Beekdallyceum	5 Havo		
L	V	17	handbal	Jong Oranje	Beekdallyceum	6 Vwo		
J	M	17	badminton	Jong Oranje	ROC RijnIJssel	MBO	CIOS	1
N	M	15	badminton	Jong Oranje	Beekdallyceum	4 Vwo		

Papendal, 26 februari 2008

Studenten en scholieren vertellen over hun ervaringen met het combineren van hun topsportbeoefening en hun opleiding. Drie van de aanwezigen zitten op de handbalschool, drie spelen badminton. Momenteel wonen zij allemaal intern op Papendal in het kader van het Centrum voor Topsport en Onderwijs. Minimum leeftijd om intern te wonen is 15 jaar. De meesten van hen gaan in het weekend naar huis en spelen dan wedstrijden voor hun eigen club. Ze zijn voor de sport hier naartoe gegaan, maar ze geven aan dat ze ook verplicht zijn een opleiding te volgen.

Weg van het ouderlijk huis, vertrouwde club en school

Door op Papendal te wonen is het mogelijk om onderwijs en topsport te combineren. Gevraagd naar de belangrijkste keuze rond dit thema, is het wel de keuze om intern te gaan wonen op Papendal. Het is over het algemeen een weg die geleidelijk wordt bewandeld, en niet iedereen gemakkelijk valt. "Als ik niet de keuze zou hebben gemaakt om hier te komen wonen en sporten zou ik niet zoveel kunnen trainen als nu. Dan zou ik concessies aan sport of aan mijn opleiding hebben moeten doen", aldus één van hen. Wonen en trainen in het CTO (in oprichting) op Papendal betekent voor hen aan de andere kant ook: minder school, weg van het ouderlijk huis en niet meer trainen bij de eigen sportclub.

Als het rooster er maar is...

Grootste gedeelde ergernis is het rooster. Eén van de handbalsters vertelt dat zij de Mbo-opleiding Marketing en communicatie, die zij aanvankelijk wilde volgen, roosterteknisch niet kon volgen op de door haar uitgekozen vestiging in Den Bosch. Nu in Arnhem kan het wel. Ze gaat één dag in de week naar school plus nog 1,5 uur op dinsdag. de rest doet ze zelfstandig. "Dit is goed te combineren met badminton", zegt ze stellig.

Het maken van een passend rooster duurt vaak lang: "Ik ben het zelf maar gaan doen en heb een rondje langs de docenten gemaakt om te vragen of ik hun les op andere uren zou kunnen volgen", aldus L. "We weten ook niet altijd wat we moeten doen voor school, omdat we er niet zo vaak zijn. Dat wordt nu beter gecommuniceerd via internet."

Een (tijdrovend) knelpunt zijn de vele tussenuren op het Beekdallyceum. In die tijd kan wel huiswerk worden gedaan. Maar het voelt als verloren tijd.

Een stapje terug

J. heeft op het CIOS net een periode achter de rug waarin hij eigenlijk te veel moest sporten op een dag: een paar uur op school en daarna nog badminton. Maar tot nu toe redt hij het wel. Eén van de meiden is een stap terug gegaan van vwo naar havo, omdat de combinatie te zwaar werd. De toetsen aan het eind van het jaar braken haar op. Ze weet niet of de school hier iets aan had kunnen doen om het te voorkomen. Wel had de communicatie erover wat soepeler kunnen verlopen. De communicatie tussen haar en de school is nu wel beter.

Faciliteiten en ondersteuning

"Op de (reguliere red.) havo mocht ik lessen missen zolang mijn schoolprestaties maar goed waren. Dat motiveerde mij enorm om door te zetten. Alleen daardoor kon ik topsport en onderwijs combineren," vertelt handbalster D.

"Nadeel was wel dat deze lessen niet meer in te halen waren, vervolgt ze. Het laatste jaar van de havo heb ik op de LOOT-school in Arnhem gezeten.

Daar was ik niet meer een uitzondering, maar waren topsporters regel.

Daardoor was het soms zelfs lastiger om vrijaf te krijgen!"

Nu doet D. de Randstad Topsport Academie, in principe twee ochtenden per week. "Ik heb bewust voor een opleiding gekozen die te combineren is met sport, maar ze beloven meer dan ze waar kunnen maken. Nu heb ik opeens Spaans van 15-16 uur. Dat vak doe ik nu via zelfstudie. Wat me erg helpt om mijn opleiding vol te houden is begeleiding door anderen (o.a. studiebegeleidster van NOC*NSF) en de thuissituatie. Mijn ouders staan volledig achter me."

Over één ding zijn de topsporters het zeker eens. Het is fijn om een vast aanspreekpunt te hebben. De topsporters hier hebben dat in de persoon van de studiebegeleidster "Als het te moeilijk voor me wordt om iets te regelen, dan ga ik naar haar", aldus één van hen. Het vaste aanspreekpunt kan ook een mentor zijn op school.

"Bij het aanbieden van faciliteiten binnen het onderwijs zou er meer onderscheid gemaakt moeten worden naar status en trainingsduur. Nu krijgen korfbalers en voetballers dezelfde faciliteiten als ik, maar zij trainen véél minder."

Financiën

Geen van de topsporters maakt gebruik van de mogelijkheid om de studiebeurs flexibel in te zetten. Niemand heeft tot nu toe noemenswaardige studievertraging opgelopen. "Ik maak geen gebruik van het gespreid examen, want dan moet ik een jaar langer naar school." Slechts één van hen heeft een bijbaantje. "We hebben allemaal heel lieve ouders!", roepen ze in koor. De Randstad Topsport Academie (HES Rotterdam) komt misschien met een vergoeding voor sporters, voegt D. enthousiast toe.

Conclusies

- Respondenten benadrukken het belang van het op tijd beschikken (bij aanvang studiejaar) over een goed sluitend rooster dat rekening houdt met hun trainingsschema. Zij hebben de ervaring dat het over het algemeen te lang duurt voordat ze dit hebben en dat ze hier zelf flink achterheen moeten.
- Scholen specifiek gericht op topsporters of met een regeling voor (potentiële) topsporters maken niet altijd waar wat zij vooraf beloven. De scholen lijken daar enerzijds in belemmerd door wet- en regelgeving (LOOT, mbo), maar anderzijds speelt ook de beschikbaarheid van docenten en goede communicatie een rol bij het ontstaan van problemen hieromtrent.
- Studenten die intern wonen maken geen gebruik van de flexibele studiebeurs. De studiebeurs wordt rechtstreeks gebruikt om de kosten van de huisvesting mee te voldoen. Ook willen de respondenten tussentijds liever niet stoppen en daardoor langer over hun school of studie doen.
- De meeste respondenten geven aan niet te weten wat voor vervolgopleiding ze willen doen na hun middelbare school. Keuze voor een studierichting vinden zij lastig. Zij hebben geen duidelijk beeld van hun maatschappelijke carrière.
- Begeleiding en ondersteuning bij studiekeuze en ook bij het regelen van faciliteiten vinden de aanwezigen erg belangrijk. De begeleiding die ze op Papendal krijgen van de studiebegeleidster waarderen zij: laagdrempelig, onafhankelijk, vast aanspreekpunt.

Bijlage 5 Antwoorden onderzoeksvragen in schema

	VO	MBO	HBO	WO
1. Om hoeveel (potentiële) topsporters gaat het?	Er zijn landelijk ongeveer 2800 leerlingen met een LOOT-status. Naar schatting hebben echter niet meer dan 1.200 leerlingen in het VO een officiële talentstatus (IT, NT, B).	Bij de scholen met een topsportcoördinator worden 1036 topsportleerlingen (ruime definitie) begeleid. Uit gegevens van NOC*NSF blijken naar schatting ruim 100 topsporters met een talentstatus een mbo-opleiding te volgen. Daarbij komt mogelijk nog een beperkt aantal A-, B- en HP-sporters.	Naar schatting hebben bijna 150 hbo-studenten een officiële talentstatus (IT, NT, B). Daar bovenop komt mogelijk nog een beperkt aantal A-, B- en HP-sporters.	Een landelijk overzicht ontbreekt, maar naar schatting hebben ruim 50 WO-studenten een officiële talentstatus (IT, NT, B). Daar bovenop komt mogelijk nog een beperkt aantal A-, B- en HP-sporters. Universiteiten zelf hantieren een ruimere definitie en komen dus op een (veel) hoger aantal topsporters uit.
2. Welk deel van de onderwijsinstellingen biedt faciliteiten voor topsporters, wat houdt dit concreet in en welke ontwikkelingen zijn er op dit vlak?	Van de 700 VO-scholen hebben er 24 de LOOT-status. Deze bieden een of meer van de volgende faciliteiten: flexibel lesrooster, vrijstellingen, uitstel van toetsen, begeleiding en gespreid examen. Voorts hebben LOOT-leerlingen 800-850 verplichte contacturen in plaats van 1040. Meer dan de helft van de topsporttalenten bezoekt echter een reguliere middelbare school. Ook daar wordt vaak wel enige rekening gehouden met de situatie van topsporters.	24 Van de 71 MBO-instellingen hebben topsportbeleid en/of een topsportregeling en topsportcoördinator. Deze scholen hebben veelal flexibele roosters voor topsporters, vaak extra begeleiding, soms ook afstandsleren en een aangepast stagetempo. Op dit moment loopt een pilot om te onderzoeken of een met LOOT vergelijkbare structuur in het MBO wenselijk is en zo ja welke stappen hiervoor nodig zijn.	Door het ontbreken van een landelijk topsportplatform is niet bekend hoeveel van de 47 hogescholen topsportbeleid hebben en zijn er grote onderlinge verschillen. Naar schatting biedt een derde tot de helft van alle Hbo-instellingen een of meer van de volgende faciliteiten aan: flexibel lesrooster, flexibel aanbieden van tentamens, vrijstellingen door middel van evc's, afstandsleren, begeleiding en financiële ondersteuning.	Alle 14 Nederlandse universiteiten hebben specifieke faciliteiten en regelingen voor topsporters, maar de verschillen zijn groot. Faciliteiten zijn onder meer: verlenging van de studietijd, het verschuiven/meermaals aanbieden van tentamens en het beschikbaar stellen van sportfaciliteiten, financiële ondersteuning en huisvesting.
3. Tegen welke knelpunten lopen sporters en onderwijsinstellingen aan wat betreft de combinatie topsport en studie?	Voornaamste knelpunten: spreiding LOOT-scholen, toelatingscriteria te ruim, geen doorlopende leerlijn, urennorm, aanpassen lesrooster, geen uniformiteit in faciliteiten, structurele financiering.	850 uren norm, stages, geen uniformiteit, afhankelijkheid van draagvlak docenten, samenwerking tussen sport en onderwijs, geen eenduidigheid uitzonderingsgevallen, beperkt budget.	Geen uniformiteit en onderlinge afstemming, afhankelijkheid van draagvlak docenten en assertiviteit student, school- en studiekeuze, groeps- en projectwerk, reistijd, beperkte financiering.	Geen uniformiteit en onderlinge afstemming, afhankelijkheid van draagvlak docenten, practica en stages.

Ad 1 Deelvragen: Over de (potentiële) aankomende topsporters

	VO	MBO	HBO	WO
<ul style="list-style-type: none"> Over hoeveel (potentiële) topsporters hebben we het en wat is hun topsportstatus? 	<p>Ongeveer 2800 LOOT leerlingen, meestal T1 of T2 status. Uit recente, nog onvolledige, inventarisatie van NOC*NSF n.a.v. de nieuwe talenprofielen (tabel 2, H2) blijkt dat ruim 2/3 van de leerlingen met een topsportstatus regulier VO onderwijs volgt.</p>	<p>1036 volgens mbo, status vaak onbekend.</p> <p>43 met status volgens NOC*NSF en naar verwachting nog 30 topsporters in mbo</p>	<p>ca 140-150 sporters met status, afgeleid uit cijfers van NOC*NSF. HBO instellingen geven veel hogere aantallen op. Landelijk overzicht is er niet.</p>	<p>Daar is geen overzicht van. Van 4 universiteiten is bekend dat 222 studenten gebruik maakt van een topsportregeling.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Hoeveel (potentiële) topsporters volgen geen studie of zijn ermee gestopt (schooluitval)? Wat zijn de verklarende factoren? 	<p>Tot leerplichtige leeftijd volgt 'iedereen' studie. Daarna of na afronden VO stoppen sommige topsporters. Vooral de sporters die geld gaan verdienen, zoals voetballers. Andere reden kan zijn intensivering sport/ trainingsduur.</p>	<p>Er zijn geen cijfers. Leerplicht tot 18 jaar. De indruk bestaat dat vooral voetballers stoppen vanwege de 850 uren norm. Verder weinig uitvallers. Topsportregelingen kunnen uitval voorkomen. Sommige sportopleidingen zijn fysiek zwaar in combinatie met topsport.</p>	<p>Weinig uitvallers. Geen cijfers bekend. Verklarende factoren wanneer het toch voorkomt: kost te veel tijd, niet voldoende niveau om internationaal te kunnen presteren</p>	<p>Niet duidelijk. Onder de echte top komt het wel voor dat men (tijdelijk) stopt met studie. Voornamelijk om zich professioneel op de sport te richten.</p>
<ul style="list-style-type: none"> In hoeverre stoppen (potentiële) topsporters met hun sport vanwege de combinatie met hun studie? 	<p>Onduidelijk. Bijvoorbeeld St. Joris (LOOT): van de 200 LOOT-leerlingen vinden 3 of 4 per jaar de combinatie te zwaar en gaan hierdoor op lager niveau sporten/stoppen.</p>	<p>Onbekend. De indruk bestaat dat de urennorm en de verplichte stages leiden tot sportuitval, maar inzicht in aantallen is er niet.</p>	<p>Weinig. De faciliteiten zijn over het algemeen goed en de zelfstandigheid van deze sporters groot.</p>	<p>Onduidelijk</p>
<ul style="list-style-type: none"> In hoeverre verschillen (potentiële) topsporters van hun studiegenoten? (studieduur, -tijd, -prestaties, -niveau enz.) 	<p>De leerlingen werken gestructureerd en hebben veel discipline, hogere cijfers. Hoog niveau. Uitzondering: voetbal. Als sport intensiever wordt, lopen prestaties soms iets terug.</p>	<p>Topsporters zijn minder op hun omgeving gericht, meer gefocust op eigen ontwikkeling en sportieve prestaties. Ze werken vaak gedisciplineerd. Vinden minder aansluiting bij medeleerlingen. Individuele sporters kunnen goed plannen.</p>	<p>Algemeen beeld: veel discipline, gemotiveerd, doorzettingsvermogen, hoge mate van zelfredzaamheid</p>	<p>Algemeen beeld: veel discipline, gemotiveerd, doorzettingsvermogen, hoge mate van zelfredzaamheid</p>
<ul style="list-style-type: none"> Welke omstandigheden hebben hier invloed op? (Olympische voorbereiding, dalende of stijgende prestaties, media-aandacht, etc.) 	<p>Voor sport is inzicht nodig (KNLTB), is ook een factor voor goede scholprestaties. Discipline ook belangrijk in sport, leidt tot goede schoolprestaties.</p>	<p>Vertraging als topsportstudenten mee doen aan Olympische Spelen. Efficiënt gebruik van tijd.</p>	<p>Discipline uit de sport nemen ze mee in hun studie. Om beter te kunnen presteren in sport moet student zo effectief mogelijk met studie om kunnen gaan.</p>	<p>Discipline uit de sport nemen ze mee in hun studie. Om beter te kunnen presteren in sport moet student zo effectief mogelijk met studie om kunnen gaan.</p>

Ad 2 Deelvragen: Over de onderwijsinstellingen en hun faciliteiten voor topsporters

	VO	MBO	HBO	WO
<ul style="list-style-type: none"> In hoeverre en in welke mate hebben onderwijsinstellingen speciale regelingen en faciliteiten voor (potentiële) topsporters? 	<p>LOOTscholen meeste faciliteiten, topsportvriendelijke scholen faciliteiten, maar minder dan LOOT, niet LOOTscholen: faciliteiten op incidentele basis</p>	<p>Topsportregelingen of –beleid, in elk geval bij 24 scholen met topsportcoördinator, andere scholen incidenteel.</p>	<p>Speciale regelingen en faciliteiten vaak aanwezig. Voor sporters met officiële status van NOC*NSF maar ook voor sporters met status van de hogeschool</p>	<p>Alle universiteiten hebben wel iets van een regeling. Voor sporters met officiële status van NOC*NSF maar sommige universiteiten laten ook andere sporters (met een topsportwaardig programma) toe.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Waaruit bestaan de faciliteiten en privileges voor (potentiële) topsporters en in welke mate worden deze toegepast? 	<p>LOOT: Flexibel lesrooster, vrijstellingen, uitstel/ vermindering van huiswerk, mogelijkheid om achterstanden weg te werken, uitstel/aanpassing toetsen, begeleiding LOOT begeleider, gespreid examen Regulier VO: niet bekend</p>	<p>Dit houdt in dat lestijden aangepast kunnen worden, stages vertraagd, tentamens uitgesteld, soms ook sportfaciliteiten of medische begeleiding.</p>	<p>Flexibel aanbieden van onderwijs: flexibel rooster en toetsmomenten, vrijstellingen, afstandsleren.</p>	<p>Aanpassing van het studieprogramma, verschuiven/meermaals aanbieden tentamens, sportfaciliteiten van het USC, financiële tegemoetkoming. Soms: sponsoring materialen, vergoeden trainingsstages, huisvesting</p>
<ul style="list-style-type: none"> Waaruit bestaat de studiebegeleiding van topsportleerlingen? Wat is de frequentie en intensiteit? 	<p>LOOT: begeleider/ topsportcoördinator, past rooster aan, aanspreekpunt bij knelpunten, op initiatief leerling Papendal: studiebegeleidster. Zij kan naar onderwijsinstellingen toe om zaken te regelen rond trainen/studie en facilitering. Regulier VO: niet bekend</p>	<p>Soms door topsportcoördinator, soms door speciale topsportmentor en vaak door reguliere mentor. Paar uur per jaar.</p>	<p>Op maat, door een SLB'er (studie-loopbaan begeleider). De intensiteit en frequentie hangt af van student en fase studie.</p>	<p>Weinig begeleiding: universiteit is zelfstandig onderwijs. Veel individueel regelen. Men kan zaken regelen met studieadviseur of docenten. Als dingen echt niet lukken/misgaan is er een decaan/topsportcoördinator. Gebeurt echter zelden.</p>
<ul style="list-style-type: none"> In hoeverre zijn er voldoende onderwijsinstellingen met topsportfaciliteiten? 	<p>Aantal LOOT scholen nog niet toereikend, spreiding voldoet niet: in drukke gebieden meer nodig. Nu vaak veel reistijd. (om deze reden is met topsportvriendelijke scholen gestart)</p>	<p>24 mbo's met topsportregeling of –beleid. Redelijke spreiding</p>	<p>Valt weinig over te zeggen. In het Noorden zijn geen speciale Hbo-instellingen voor topsporters.</p>	<p>Spreiding is goed, alle universiteiten bieden faciliteiten.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Welke ontwikkelingen spelen er op dat gebied in desbetreffende onderwijssoort? 	<p>Binnen het huidige beleid is elke school vrij om een LOOT licentie aan te vragen, afstandsnorm is vervallen. Ruimte voor uitbreiding van het aantal scholen.</p>	<p>Er vindt een pilot plaats met 6 Mbo instellingen om te zien wat nodig is om te komen tot een LOOT structuur, vergelijkbaar met VO. Er komen meer opleidingen specifiek gericht op topsporters bijv. Johan Cruyff colleges</p>	<p>Meer begrip en bewustwording van topsportregelingen. Aandacht voor samenwerking.</p>	<p>Er komen steeds meer overlegstructuren tot stand met de hele onderwijskolom, ook op terrein van (top-)sport.</p>

<ul style="list-style-type: none"> Zijn er studierichtingen die zich in versterkte mate wel/niet lenen voor een combinatie met topsport? Waarom? 	nvt	Sportopleidingen zijn wel eens fysiek te zwaar, horeca en zorg sluiten qua stagetijden slecht aan	Nee, dat hangt vooral samen met instelling student en medewerking docenten en coaches. Studierichtingen met veel aanwezigheidsplicht zijn wel lastig.	Ja, studies met weinig contacturen. Studies met veel practica en niet flexibele stages, zoals geneeskunde. (zijn toch redelijk veel topsporters die dit wel doen)
<ul style="list-style-type: none"> Zijn er takken van sport die zich in versterkte mate wel/niet lenen voor een combinatie topsport en onderwijs? Waarom? 	Ja, bijv. turnen is erg zwaar, (team)sporten waarbij twee keer op een dag wordt getraind, duursporten. Reden: moeilijk te regelen met schoolrooster, training kost veel tijd	In het algemeen: meer trainingstijd (volleybal, handbal e.d.) of wedstrijden in het buitenland (bv. tennis, badminton) is moeilijker te combineren.	Nee, dat hangt vooral samen met instelling student en medewerking docenten en coaches. Geen verschil tussen individuele sport en teamsport.	Teamsporten (met beperkte trainingsduur) waarbij 's avonds getraind wordt (voetbal, individuele sporten). Moeilijker: duursporten

Ad 3 Deelvragen: Over de knelpunten

	VO	MBO	HBO	WO
<ul style="list-style-type: none"> Welke knelpunten in faciliteiten ervaren sporters, bonden en onderwijsinstellingen bij de combinatie topsport en studie? 	Urennorm, financieren van opvangen van lessen die de sporters missen, aanpassen lesrooster (draagvlak is erg belangrijk)	850 uren norm, stage, financiering.	Verplichte aanwezigheid en moeilijke roosters. Groepswork.	Regelingen op papier goed, maar uitvoering afhankelijk van individuele studieadviseur/ draagvlak universiteit, uniformiteit: meer duidelijkheid voor studenten, moeilijk in combineren met sport: practica en stages
<ul style="list-style-type: none"> Welke knelpunten ervaren zij in de studiebegeleiding van topsporters? 	Begeleiding kan intensiever/ meer maatwerk, daar is geen geld voor beschikbaar. Goede communicatie; kost veel tijd en hangt af van individuen	Goede communicatie. Grootte van de instellingen en draagvlak onder docenten spelen hierin ook een rol.	Medewerking en begeleiding bij sommige begeleiders.	Draagvlak lijkt een belangrijk punt, aangezien veel afhankelijk is van individuele studieadviseurs en docenten.
<ul style="list-style-type: none"> Tegen welke regelgeving lopen zij aan in de ontwikkeling van topsporttalent? Denk aan: verplichte aantal contacturen, stages, leerwerkplicht (i.o.), enz. 	1040 urennorm, urennorm LOOT-leerlingen 800-850 verplichte contacturen	850 urennorm, verplichte stages	Niet zozeer regelgeving, behalve verplichte aanwezigheid en stages.	Niet zozeer regelgeving, maar hebben wel te maken met standaardeisen/vaardigheden waar een afgestudeerde aan moet voldoen, dus zit weinig rek in programma.
<ul style="list-style-type: none"> Welke knelpunten worden er ervaren rond de afstand (organisatie en reistijd) tussen wonen, studeren en sporten? Hoe zwaar zijn de knelpunten en hoe acceptabel de oplossingen? 	Goed screenen van topsporters die intern gaan vanwege o.a. reistijd: alleen die sporters die kans maken op internationale topsportcarrière. (onvoldoende) spreiding LOOT scholen, lijkt oorzaak van veel reizen.	Mbo leerlingen verhuizen soms van schoollocatie om studie en topsport beter te kunnen combineren. Sportbond verandert soms trainingslocatie zonder school te informeren.	Reistijd is vaak lang en vormt in sommige gevallen knelpunt. Oplossing is zelf een rooster samenstellen dat past bij sportprogramma en afstand tussen wonen, werken en sporten. Acceptabele oplossing.	Reistijd is niet als groot knelpunt naar voren gekomen. Universiteiten liggen vaak centraal, in de grote steden. Keuze voor universiteit hangt af van locatie sport (trainingen). Rijksuniversiteit Groningen geeft aan uit te willen gaan van goed onderwijs en daar in de buurt sport te vestigen.
<ul style="list-style-type: none"> Welke knelpunten worden in de overgang van het ene onderwijstype naar het andere ervaren door sporters, bonden en onderwijsinstellingen? Is er sprake van een doorlopende sportleerlijn? 	Stichting LOOT heeft weinig zicht op vervolg; leerlingen kiezen voor diverse vervolgopleidingen. Van de scholen blijkt dat veel leerlingen naar minder sportminded scholen gaan.	Geen sprake doorlopende leerlijn. Johan Cruyff college houdt informatieavond voor decanen. Dit doen meer mbo's. Niet bekend wat knelpunten zijn.	Geen sprake van doorlopende leerlijn. Knelpunten m.b.t. overgang hebben te maken met wennen aan onderwijsvorm, zelfstandigheid, niveau.	Overstap naar WO, ineens veel vrijheid, is voor sommige studenten moeilijk. Topsporters lijken hier minder last van te hebben door o.a. discipline.

<ul style="list-style-type: none"> Zijn het daadwerkelijk regels die belemmerend zijn of is het het regelen van de uitzonderingssituatie wat instellingen belemmert? 	De onderwijswetgeving biedt scholen in beginsel de mogelijkheid om in uitzonderlijke situaties vrijstellingen te verlenen, mits afspraken van te voren duidelijk worden verantwoord, vastgelegd en voorgelegd aan de leerplichtambtenaar. Van deze mogelijkheid wordt niet of nauwelijks gebruik gemaakt door scholen.	De urennorm zelf is belemmerend voor de ROC's. Ook het regelen van stages en van lesroosters is lastig (en door buitenlandse toernooien e.d. soms onmogelijk) en kost veel tijd.	Regelen van uitzonderingssituatie	Regelen van uitzonderingssituatie
<ul style="list-style-type: none"> In hoeverre leiden de aanpassingen in het onderwijsprogramma voor topsportleerlingen tot uitholling van dat programma en het schooldiploma? 	Zo min mogelijk. Door maatwerk krijgen sporters alleen de faciliteiten die zij nodig hebben, daarmee wordt uitholling van het diploma voorkomen	Zo min mogelijk. Leerling moet alle stof doen. De tijd wordt verlengd (tot ca. 1 jaar langer)	Niet tot nauwelijks. Ze moeten alle onderdelen afronden die reguliere studenten ook moeten doen. Doordat ze vaak wat langer over de studie doen volgen ze het volledige programma.	Niet. Er zijn standardeisen waaraan een afgestudeerde moet voldoen.
<ul style="list-style-type: none"> In hoeverre en maken topsportstudenten gebruik van het flexibele studiebeurzenstelsel? Waarom wel/niet? En welke knelpunten doen zich op dit punt voor? 	Niet van toepassing	Niet bekend bij mbo-instellingen/topsportcoördinatoren	Weinig tot niet. Ze weten er vaak niets van. Mogelijk knelpunt: lastig te regelen (Ib-groep).	Niet bekend bij universiteiten
<ul style="list-style-type: none"> In welke mate wordt van andere vormen van financiering van de combinatie onderwijs en (top)sport gebruik gemaakt, zoals vanuit de lumpsum of alternatieve/private financiering? Wat zijn de ervaringen? 	Waarschijnlijk vanuit Lumpsum-financiering, beperkte LOOT-bijdrage vanuit NOC*NSF. St. Joris maakt bijv. hiernaast gebruik van sponsoring door bedrijven en organiseert clinics. Werkt goed, maar kost veel tijd.	Waarschijnlijk allemaal lumpsum financiering. Doordat instellingen zelf financieren, kunnen ze zelfstandig besluiten wie in aanmerking komt voor welke faciliteiten.	Waarschijnlijk allemaal lumpsum financiering. Daarnaast ook sponsorgelden.	Waarschijnlijk allemaal lumpsum financiering. Daarnaast ook sponsorgelden.